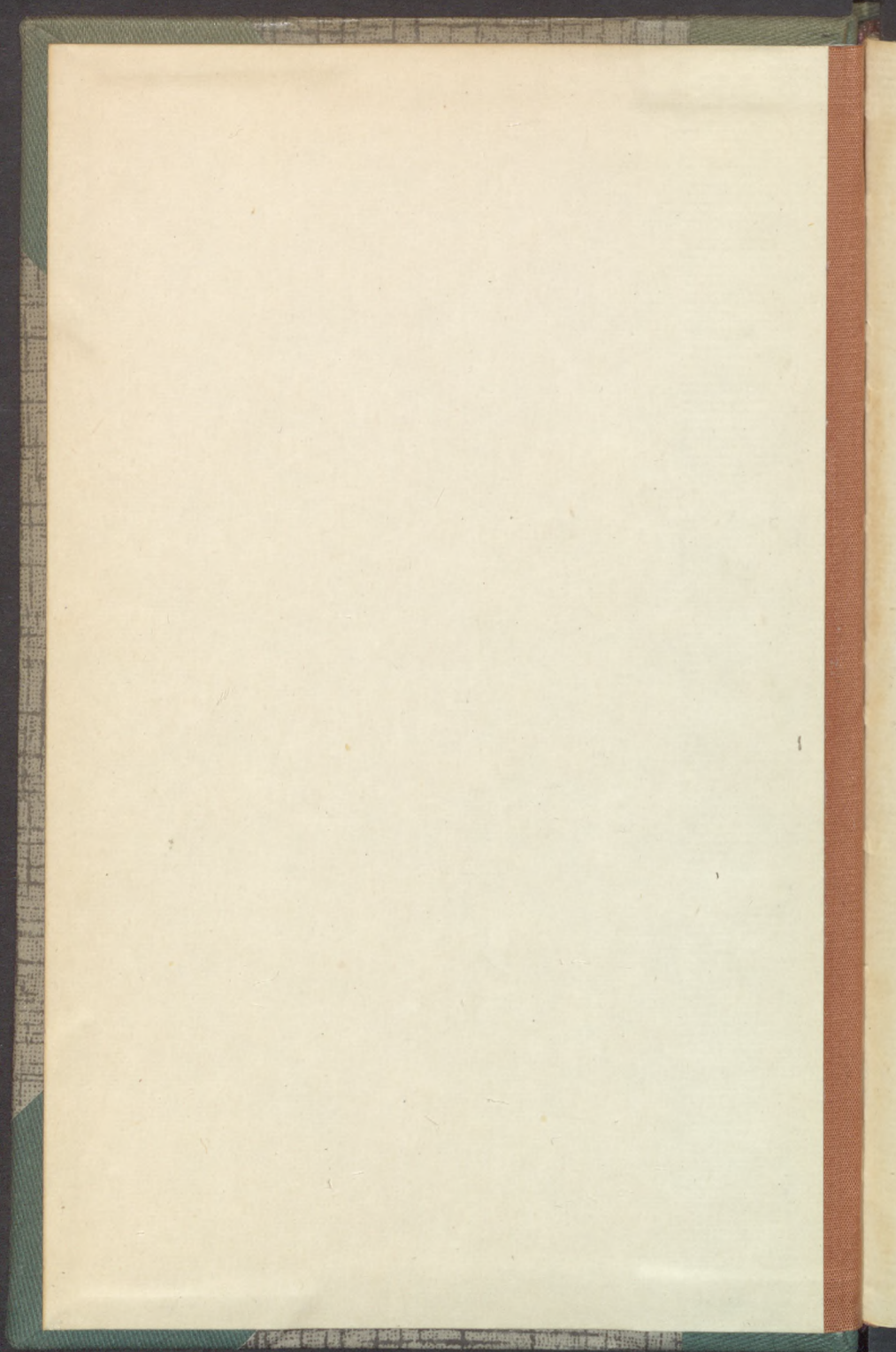
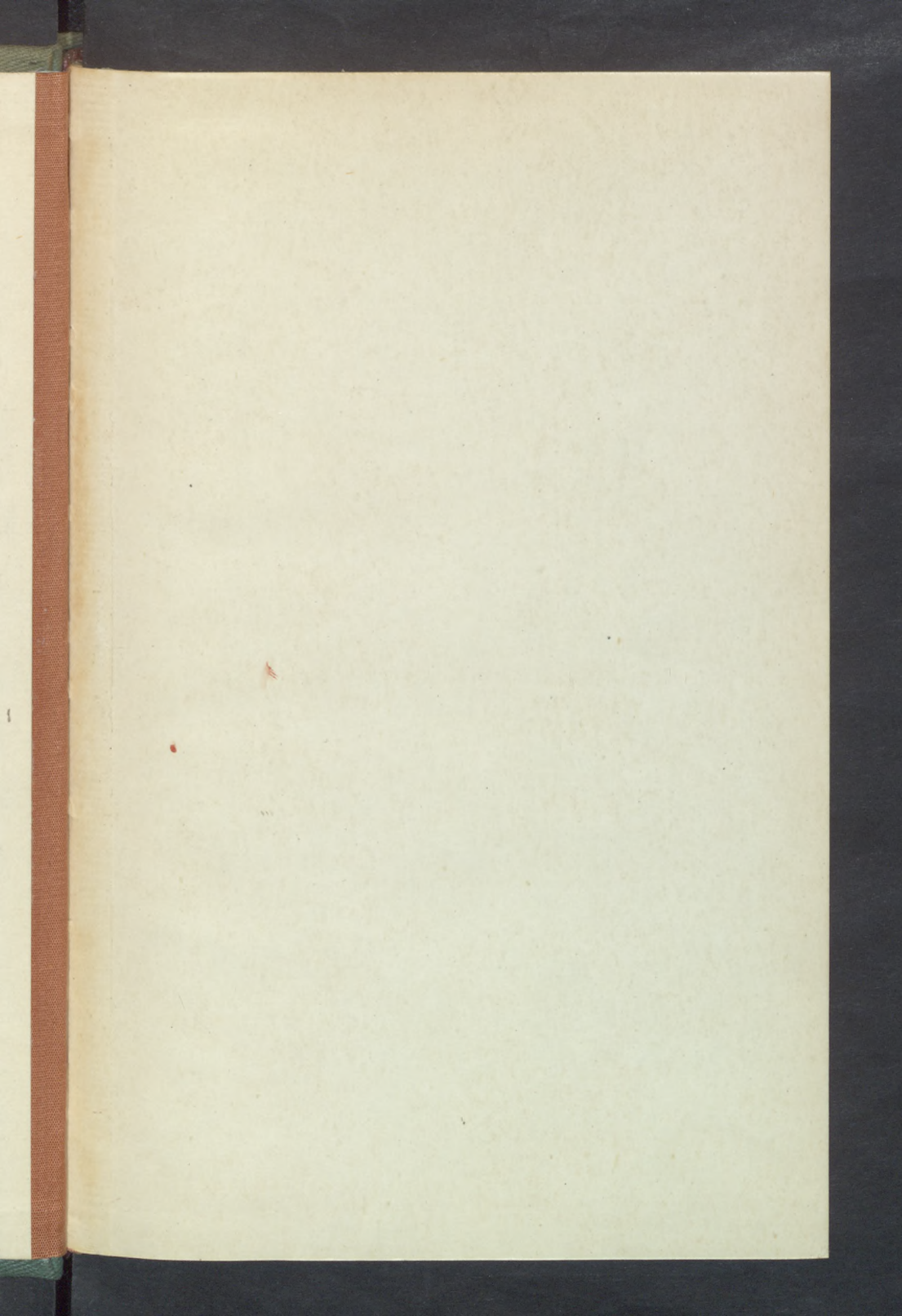


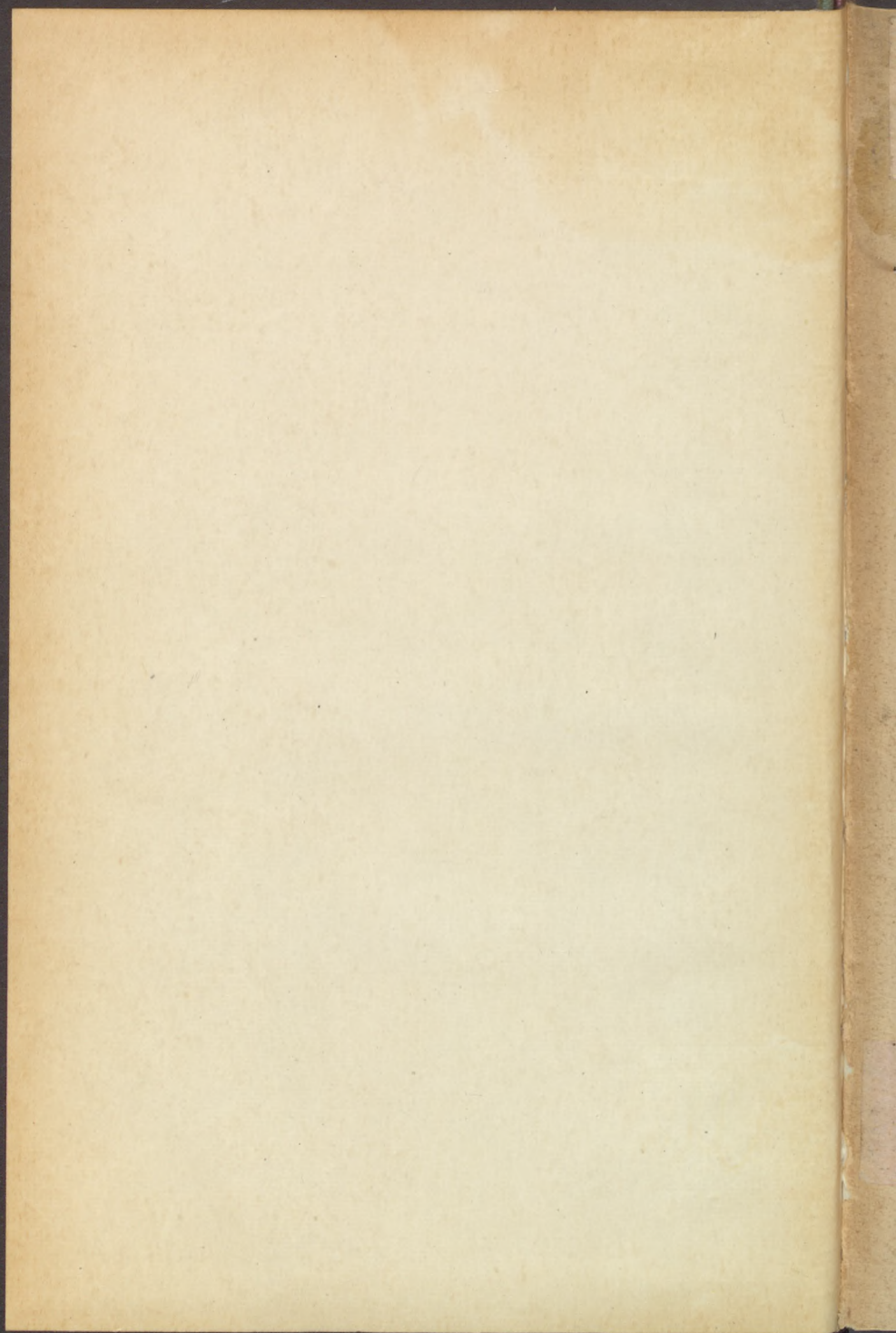
M = 90/9
121.697
OSZO

Luzsénszky
Mi az igazság

M
~~2938~~







M-90/a
121697

MI AZ IGAZSÁG?

VILÁGNÉZETI ÉRTEKEZÉS

IRTA ÉS KIADJA:
LUZSÉNSZKY ALFONZ

M
2988



BUDAPEST, 1941

Nihil obstat.

Dr. Franciscus Ibrányi
censor dioecesanus.

Nr. 2151/1941.

Imprimatur.

Strigonii die 29. Martii 1941.

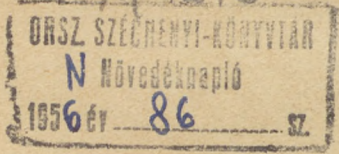
Dr. Joannes Drahos
vicarius generalis.



~~2938~~ M

M 121697

= 90/a
R 1986



R 1965

Felelős kiadó: Luzsénszky Alfonz

Paulovits Imre Budapest, VII., Nyár-utca 6. — Telefon: 223-639

Mi az igazság?

Egy hideg tavaszi reggelen egy megkötözött embert hurcoltak a zsidók nagy lármával a római helytartó elé. A helytartó valószínűleg bosszankodott egy kissé, hogy már ilyen korán zavarják, de azután kiment az előcsarnokba. Megtanulta már ugyanis ennek a furcsa népnek különös szokásait és így tudta, hogy ma, az ő ünnepükön, nem jönnek be a tanácsházba, mert ezzel megfertőztetnék magukat. Amint az előcsarnokba lépett, és tekintete a vádlottra esett, szinte megdöbbenve állt meg. Annak a megkötözött, fehérruhás férfiúnak megjelenésében valami soha nem látott, tiszteletet parancsoló valami volt, az arca, a szemei királyi fönséget mutattak, s úgy állt ott az üvöltöző, dühöngő, szitkozódó tömeg közepén, mint egy trónjáról elhurcolt uralkodó. A helytartó meghallgatta a vádat. A főpapok és egyéb ordítózók zavaros előadásából végre megértette, hogy egy lázadó áll előtte. Ez az ember föllázadt a Mózes törvénye, a farizeusi hagyományok ellen, királynak mondja magát, országot akar alapítani, tehát veszedelmes nemcsak a saját népére, hanem a római császárra is, mert ha valaki királynak nevezi magát, akkor ez lázadás a császár ellen. A helytartó ezután a vádlottat magát hallgatja ki, kemény kérdéseket intéz hozzá, de nem talál semmi büntetendő cselekményt. A vádlott oly fölnyesen, oly biztosan, de minden fennhéjázás nélkül felel meg minden kérdésre, hogy a helytartó nem mer fölötte pálcát törni. A különös férfiú egyetlen védekezése az, hogy ő az igazságot hirdette.

— Mi az igazság? — veti föl a kérdést a helytartó; azonban nem várja be a feleletet, hanem idegesen fölkel s kimegy a tömeghez, amely most már elemi erővel, a helytartó távozásától vérszemet kapva és a főpapok-

tól újból fölheccelve, torkaszakadtából követeli a vádlott kivégzését.

És a helytartó erre megijed, hogy, ha a vádlottat fölmenti, ezzel a császár érdekei ellen vét, elveszíti tekintélyes állását... És mindezt miért? Csak azért, hogy megtudja, mi az igazság? Eh, vigyétek ezt a rendezavarót, én megadom a jogot, hogy elbánjatok vele, csak te, szolga, hozz ide egy kis vizet, hogy megmossam a kezemet s ezzel elhárítsak magamról minden felelősséget és így azt mondhassam, hogy az én kezem nem volt benne ebben a zavaros ügyben.

És a főpapok, akik ezt a fönséges arcú férfiút az ő könyveikben azzal vádolták meg az utókor előtt, hogy a gonosz kormányhoz közel állt, vagyis annak az embere volt, azzal a hazug állítással vitték a vesztőhelyre, hogy a római kormány ellen lázított.

Mi az igazság? Ez a kérdés rebkent el az első nagy-péntek reggelén a római helytartó ajkáról s ez a kérdés foglalkoztatja azóta is a vénülő földtekén élő halandók millióit. De, valamint a római helytartó nem várta meg a feleletet, hanem szinte elszökött előle: épúgy azóta is, bár sok, nagyon sok embernek lelkiismeretében fölbukkan ez a mindennél fontosabb kérdés, nem várják meg a feleletet, hanem tovább rohannak az élet ezernyi problémái közé. És vajjon miért? Nem azért, mintha nem tartanák fontosnak a feleletet, korántsem azért, mintha nem lennének tisztában azzal, hogy mi minden függ ennek a kérdésnek megoldásától, óh, nem azért; ennek egészen más oka van; megmondom kereken: félnek tőle. Félnek az igazság megismerésétől, félnek az igazság leplezetlen megjelenésétől, félnek az igazság fényességétől. Miért? Azért, mert az igazság megismerése kötelességekkel jár, mert az igazság megismerése terheket ró az emberre, korlátokat állít föl és az erkölcs igáját rakja a minden felsőbbiséget tagadó és megvető kevély lelkekre.

»Egyszer a magvető kiment vetni, és amint vetett, némely része az útfélre esett és eltaposták és az ég madarai megették; másik része a kősziklára esett, és, amint kikelt, elszáradt, mert nem volt neki nedvessége;

másik a tövisek közé esett és elfojtották... Az útfélre esők azok, akik hallgatják az ígét, de azután eljön az ördög és kiveszi a szívükből; a kősziklára esők azok, akik örömmel fogadják az ígét, de nincs gyökerük: egy ideig hisznek, de a kísértés idején elpártolnak; a tövisek közé esők azok, akik hallgatják az ígét, de később az élet gondjai, a gazdagság és gyönyörök elfojtják.» (Szt. Lukács evangéliuma, 8. fej.)

Nem tulozunk, ha ezek közé számítjuk az olyan embereket is, akik folyton keresik (legalább ők ezt mondják) az igazságot, de, amikor megtalálják, akkor elfutnak előle, mert az igazság nemcsak gyönyörködtet, hanem diktál is. Ezek azok a »víznélküli felhők, amelyeket a szelek ide s tova kergetnek, ezek őszi, terméketlen, kétszeresen kiveszett, gyökerestül kitépett fák, vad tengeri hullámok, amelyek saját gyalázatukat tájékoztatják ki, imbolygó csillagok, amelyekre a sötétség örök vihara vár.» (Szt. Judás apostol levele.)

Ezek a folyton igazságot kereső, de soha meg nem találó tévelygők lelkiismeretük megnyugtatóására, vagy inkább elaltatására, a legkülönbélebb rendszereket eszelték ki, a legfurcsább elméletek híveiül szegődtek és a legfurfangosabb kényelmi megoldásokat foglalták szabályokba, hogy így az igazságot sem le ne tagadják, sem magukhoz közel ne engedjék. Ezeknek szofizmáiról valóban egy egész nagy könyvsorozatot lehetne írni és még mindig nem tudnók ezt a felette gazdag anyagot teljesen kimeríteni.

»Emberek fiai! — kiált fel a zsoltáros — meddig jártok még nehéz szűgyennel? miért szeretitek a hitványságot és keresitek a hazugságot?» (4. zsolt.) Miért futtok az igazság megismerése elől? Miért féltek a reátok várakozó jövőnek, mondjuk a ti nyelveteken: a végzetnek gondolata elől? Miért dühöng lelketekben az a folyton fokozódó idegesség? Miért féltek legfőképen önmagatoktól, hogy nem mertek egy órát sem egyedül, magányban tölteni? Miért kell nektek folyton valami szórakozás, hogy leverték ne legyetek; miért kell folyton fecsegetek akárkivel, vagy rádiót hallgatnotok, vagy a leglehetőlenebb társaságokat hajszolnotok, csak hogy

ne üljenek a lelketekre holmi komor gondolatok, amelyek az elmúlást, a megöregedést, a lelki számvételt juttatják az eszetekbe? Miért nem keresitek ti az igazságot? Miért nem akartok azzal foglalkozni, ami lesz, ami biztosan lesz, ami már is megtörtént sok-sok rokonokkal, barátokkal, ismerőstökkel? Azt mondjátok, hogy ráértetek, lesz még rá idő, most még nem is értek rá? Hát ki, vagy mi biztosít benneteket, hogy még rá fogtok érni, hogy még elegendő idő áll a rendelkezésetekre? A napról-napra ismétlődő szörnyű példák egészen mást mondanak!

»Elfogytak a hűségesek az emberek fiai között« — mondja a zsoltáros (11. zsolt.) Pedig akkor még nem hazudtak annyit, mint amennyit manapság. Sokat hazudnak az emberek manapság, de legtöbbet hazudnak önmaguknak. Elhitetik önmagukkal, hogy ők tökéletesek, hogy ők az erkölcs példaképei, hogy ők mindig az igazságot keresték.

Mi az igazság?

A mai emberek igazsága az a bizonyos rendszer, amely szerint az életüket berendezik, amely nekik a lehető legtökéletesebb kényelmet biztosítja minden valóási, erkölcsi és világnézeti kérdésekkel szemben való állásfoglalásban.

Láttam egyszer két kártyázó urat; összevesztek valamin, ami a kártyánál nem ritka eset; erre odament hozzájuk egy zsidó és mind a kettőnek egy-egy botot adott a kezébe s azt a veszekedők rögtön használatba is vették. »Suum cuique!« (mindenkinnek a magáét) — mondá a zsidó nevetve és besöpörte az asztalon hagyott pénzt.

Suum cuique! — mondá, a sátán és az emberek közé dobott egy olyan pompás elméletet, amellyel, ha tetszik, fölfalhatják egymást, ha tetszik, megférnek a legnagyobb ellenségükkel is, csak éppen, hogy az Ur Istennel nem kell törődniök. Ez az elmélet pedig úgy hangzik, hogy mindenki üdvözljön a saját ízlése szerint! Mindenkinnek hagyjuk meg magáét! Az ő saját nézetét, meggyőződését, véleményét, úgy az Istenről, mint a lélek halhatatlanságáról, a másvilágról, ahonnan

még senki sem jött vissza, tehát jogunk van olyannak elképzelni, aminőnek tetszik...

Mi az igazság? Mi a valóság? Mit higgyen az ember az odaát rá váró dolgokról?

Prohászka Ottokár, még mint theológiai tanár írta a következőket: »Az emberek lármás csoportokban a béke temploma felé sietnek, a meghasonlás szelleme lecsik az égből, s az ördög az Antikrisztus fülébe súgja az új evangéliumnak összefoglalását: Változtasd Édenné a földet, tedd azt oly széppé, hogy az emberek a szép földtől elfelejtsék a mennyországot. Ime, az Antikrisztus, aki eljött Krisztus képében, hogy a földet mennyországgá változtassa, aki a szegényeket szereti, de az Istent gyűlöli, aki vértanui lelkeket nevel föl egy boldog földnek reményeért, aki örömet és lendületet ad a világnak azzal a szóval: gondolatok a földre, mint ahogy egykor mondták: gondolatok az égre!... Ez a földet szerető szeretet. E szeretetnek evangéliuma ez: Gondozzuk az életet; az élet az embernek a legfőbb s s rövid méretű kincse. Gondozzuk ezt mindegyikben, mert más élet nincsen. Senki se legyen szegény közöttünk: a szegénység a pokol; más pokol nincs. Osszatom meg mindent mindenkinek: a föld legyen mindnyájotoké. Félre az élet töviskoszorúival, s iparkodjatok minél több boldogságot teremteni, mert nincs pótlék, nincs elégtétel az élet után.«

Ime, erre az álláspontra, erre a nézetre jut az ember, ha az igaz hit fáklyáját, mint valami fölösleges koloncot, eldobja magától.

Hogyan is fejezi ki ezt az Ur nevében szóló próféta? »Elhagytak engem, az élővizek kútfejét és kutakat ástak maguknak, bomladozó (repedező, hasadt) kutakat, amelyek nem képesek a vizet magukban tartani.« (Jeremiás, 2. fej.)

Az Üdvözítő mondá: »Az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot, mert a cselekedeteik gonoszak voltak.« (Szt. János evang., 3. fej.) A fényiszonyban szenvedő megátalkodottság álbölcsekké és fufangosakká teszi az embereket és ezerféle kifogást találnak ki, hogy lerázhassák magukról Krisztus igáját,

hogy elhallgattassák lelkiismeretük szavát és valami szép palástba burkolják azt a sok vétet, amellyel lelkük tele van. Azt hangoztatják, hogy a vallás kora lejárt, hogy a művelt ember meg tud élni vallás nélkül is, a vallás egyébként is csak az együgyű embereknek való, mert hiszen a modern tudomány már megdöntötte a vallás tételeit.

Az ilyen és hasonló kiszólásokat már több száz év óta hallja az Egyház, de szent Péter templomán még mindig ott ragyog a kereszt, fog is ragyogni, amíg csak egy ember él a földön és meg fogja látni az Egyház sok büszke ellenségének diestelen bukását. A saját tudatlanságukat bizonyítják azok, akik a vallást, a tudományok e legtökéletesebbjét, a valódi tudománnyal szembe akarják állítani. »A féltudomány elvon Isten-től, de az igazi, a tökéletes tudomány visszavezet Hozzá« — mondja Baco Verulami. A vallás az, amely az életnek értelmet, tartalmat, értéket ad, s nincs olyan tudomány, amely ezt az igazságot el tudná vitatni, amely a vallás szükségességét meg tudná dönteni. Az embert, ha csak nem akar az állatokéhoz hasonló életet folytatni, mindig érdekelní fogja az élet végeélja, valamint azok a kérdések, amelyekre csak a vallás tud kielégítő feleletet adni. Abban a hínárban, amelyet a mai hamis jelszavak, divatos téveszmék, az álpróféták ámitásai, a siralmas tudatlanságot eláruló, érthetetlen ideológiák szinte átgázolhatatlanná tesznek, csak a békához hasonló, gondolkozásnélküli tömeg érzi jól magát, de az öntudatos ember nem felejtí el azt az igazságot, hogy ő egy nagy, egy örök cél elérésére született. »Az embernek az Ur — miként Ovidius mondá — magasztos arcot adott és megparancsolá, hogy az eget szemlélje és egyenes termetet adott neki, hogy a csillagokra emelhesse tekintetét.«

Sokkal előbb, mint lételünk kezdetét vette volna, annak képe tisztán állt a mindenek előrelátó Teremtő elméjében; Ő jelölte ki sorsunkat minden körülményeivel, mielőtt a véges emberi tudás fátyolat elénk függesztette volna; meghatározta születésünk helyét és percét és kiválasztott ezer közül egy állapotot számunkra,

amelyet legüdvösebbnek látott; elkészítette az öröme-
ket, megtöltötte a keserűség poharát is, hogy ez is a
boldogság forrása legyen; elénk függesztette a sötét
jövendőt, amely oly sokszor borús és irtóztató, de a
következményekben sokszor váratlanul szerencsés; mind-
ezeket csak ködön keresztül látjuk, de annál világó-
sabbak lesznek, minél mélyebben merülünk el a távoli
jövő szemlélésébe; e ködös utaknak vége az örökkéva-
lóság végtelenében vész el, amelynek ragyogó fényét
nem bírja ki az emberi szem, és a róla elmélkedő
embernek földiekhez szokott elméjét elnyomja a reá
várakozó boldogság nagyságának terhe. »Mily nagy a
te jóságod Uram. — kiált fel a zsoltáros —, amelyet
a téged felőknek tartogatsz!« (30. zsolt.) Mily nagy
az a fényesség, amelyet az Ur az Ő szolgálainak készített,
hogy azzal isteni bőkezűséggel jutalmazza őket min-
den földi szenvedésért! Mert így szól az Üdvözítő:
»Aki engem követ, az nem jár sötétségben, hanem
övé lesz az élet világossága.« (Szt. János evang., 8. fej.)

Ki ne követne valakit, ha egyszer biztosítva van
afelől, hogy övé lesz az élet világossága? Hiszen ezt
a világosságot keresi, kutatja, hajszoja minden ember!
Miért nem követik hát mindnyájan a Világosságadót?
Azért, mert Ő ezt is mondja: »Ha valaki utánam akar
jönni, tagadja meg önmagát, vegye föl keresztjét és
kövessen engem!« (Sz. Máté, evang., 16. fej.) Igen, az
önmegtagadás az, amely képessé teszi az embert arra,
hogy Krisztus követője legyen: az önmegtagadás az,
amely elvezet bennünket az élet világosságához. Az
önmegtagadást azonban megugatja az érzékiség, amely-
nek rengeteg sok rabja él közöttünk. Nem engedsz
tetszésem szerint élni? Akkor hát maradj magadnak,
megélek én nélküled is! »Nem szolgállok!« Mondja az
érzékiségbe süllyedt ember, miként a lázadó tömeg
kiáltotta Jeremiás próféta napjaiban. (Jerem. 2. fej.)

Mily balga hencegés az, hogy meg lehet élni vallás
nélkül is, hogy célt lehet érni az Isten segítségének
kérése nélkül is! Ha ez így van, akkor miért történik az,
hogy az egyik golyót röpít az agyába, a másik méreg-
pohárhoz nyúl, a harmadik kötéllel vet véget életének?

Hát ha meg lehet élni az Isten nélkül is, akkor miért nem tudták ezek folytatni azt az »önálló« életet?

Hallottunk mi már olyan kevély frázisokat, hogy az ész az Isten, a munka az imádság, a feltalálók vívmányai a csodák... Mivé lettek, akik ezeket hirdették! Látunk napjainkban is derékban kettétört iparkodásokat, nagy ívelésű pályák hirtelen bukását, pompásan induló karrierek megrázó tragédiáit... Az embert sokszor fütik nagy tervek; duzzasztó erőt érez magában, nagy hévvel, mindent legázolni kész lendülettel vág neki bombasztikus vállalkozásoknak, biztosra veszi, hogy rövidesen a lábaihoz hull minden babér, csak éppen az Uristent felejtí ki a számításaiból... És egyszerre azon veszi magát észre, hogy a nagy hódítások, a mások véréen szerzett kincsek, a nagy zajjal ünnepelt alkotások, mind semmivé váltak és az ember ott áll kifosztva, tehetetlenül, nyomorultan. A vezér örül, ha pusztá életét ellophatja hirtelen ellene fordult híveinek dühe elől, az ünnepelt nagyság dideregve húzódik be egy padlásszobába, a tönkrement gazdag pedig beéri azzal, ha szolgai munkából tengetheti életét.

Krisztus Urunk azt mondja: »Mit használ az embernek, ha az egész világot elnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?« (Sz. Máté evang. 16. fej.) Mit ér nekünk, ha minden anyagi dologban nagy sikereket aratunk, de a lelkünket nem tudjuk megmenteni! Aki Isten nélkül akar gyarapodni, annak nem lehet áldás a munkáján. Azt mondja ugyanis Krisztus Urunk: »Aki nem gyűjt velem, az szétszór.« (Sz. Lukács evang. 11. fej.) Már a zsoltáros is így zengedezett: »Láttam a gonoszt, hatalmas volt és terjeszkedő, mint az át nem ültetett fa; és, alig haladtam el, és már nem volt, kerestem a helyét s nem találtam.« (36. zsolt.) Az Ur sokáig türi a kevélyek fölfuvalkodottságát, de a végén dicstelen sírba viszi őket.

Halottat visznek el az ablakod alatt. Talán ismered is az elköltözöttet... Csatlakozzál a szomorú menethez, kísérd el azt a koporsót utolsó útjára! Megállnak egy ujonnan ásott sir előtt, leteszik a koporsót a gödör szélére, felhangzik a búcsúztató ének, és a halott szerettei

szívettepő zokogásban törnek ki. Lépj oda most hozzájuk, ha van bátorságod és mondd nekik azt, amit a nyegle, léha társaságokban oly sokszor hallottál, hogy ne sirjanak, hiába sírnak, úgy sem fogják többé látni azt a halottat, hiszen mese a másvilág, hiszen nincs élet a síron túl, a halállal mindennek vége, az ember épúgy elpusztul, akár az a sovány ló, amely a halottaskocsit húzza...

Egyik fővárosi temetőben van egy érdekes síremlék. Egy aggastyánt ábrázol, aki láthatatlan erővel hajtott csónakon megy át egy széles vizen. Háttal ül a néző felé, ruha nincs rajta, a jobbkezevel elfödi az arcát, mintha borzadna attól, ami odaát várja... Ez az aggastyán jelképezi azokat, akik egész életükben mit sem törődtek azzal, hogy mi várja őket odaát, amikor számot kell adni a kérlelhetetlen Birónak. Mindnyájunkra eljön az az idő, amikor ez az élet, amely olyan hosszúnak tetszett, egyszerre olyan rövid lesz, mint egy kialudni készülő gyertya pislogása, amikor látjuk majd, hogy minden öröm és szenvedés úgy elenyészett, mintha nem is lett volna... Nem hiszem, hogy akkor kedvünk lenne azokra hallgatni, akik szerint örök a sír, az ember nem tudja, mit cserél. Balga beszéd az, hogy kár lenne a fejünket a sírontúli dolgokon törni, hiszen onnan még senki sem jött vissza! Az ördögök birodalmából nagyon szívesen visszajönnének az elkárhozottak, de »a hiába küzdöket kemény bilincs tartja«, az örök boldogság honából pedig nem küldözgeti le az Ur az Ő szolgálait, hogy a kételkedők kíváncsiságának eleget tegyen. Az Evangéliumban olvassuk, hogy az a fősvény gazdag, aki a pokolba jutott, azt kérte onnan Ábrahámtól, hogy azt a koldust, akit ő életében könyörtelenül kidobott, legalább az apja házába küldje el bizonyosságot tenni, hogy ne jussanak azok is a kínok helyére. Ábrahám azonban azt felelte neki, hogy van Mózesük és vannak prófétáik, ha pedig azokra sem hallgatnak, akkor egy feltámadt halottnak sem fognak hinni. (Sz. Lukács evang. 16. fej.)

Nagyon jó itt az érzékies gondolkodásu embereknek és épen ezért igen szeretnék ezt a földi életet

minél hosszabbra nyújtani, de egyszer mégis elég a gyertyájuk és tivornyázásuk közben észrevétlenül lepi meg őket a halál.

Akik azonban ezt a könyvet a kezükbe veszik, azoknak mást tanít a keresztény religió. Mi tudjuk, hogy nem teremtetett semmi, aminek valami célja ne volna s erre a célra egy felsőbb erő hathatósan nem vezérelné. Az isteni gondviselés vagy mindenre, vagy semmire sem terjed ki. És, ha mindenre kiterjed, épen ott szenvedne kivételt, ahol annak megtartása a legszükségesebb? Épen az embert ne vezérelje az Istenség magas és fönséges célja felé? Hiszen az ember legtökéletesebb minden földi teremtmény között, ő képes a legnemesebb öröme és boldogságra, és ő legyen mégis magára hagyva, ő tébolyogjon vezető nélkül rendeltetésének sötét ösvényén? Elsősége, amelyet e világon élvez, szerencsétlenségének forrása legyen? A legrettegetesebb ez a gondolat: elmúlás, megsemmisülés. Minden teremtetett lény közül az ember érzi ennek borzasztóságát igazi valóságában. Minden teremtmény közül az ember tudja az Isten jóságát és tökéletességét magasztalni, és épen ennek a lelkét érje a megsemmisülés borzalma? Valóban, ha a síron túli élet reménységének hajnala nem sugározna ránk biztató fényét, ki viselné el gyakran az élet sorvasztó terheit? Kinek volna kedve az élet örömeihez, ha e borzasztó gondolat zavarná meg minden percét, hogy ma-holnap le kell tünni az élet színpadáról és örök enyészetbe dűlni? Azonban, miként egy Nap elégséges ahhoz, hogy a földet éltető sugarakkal töltsse be: ugy egy reménysugár, a halhatatlanság reményének sugára elegendő ahhoz, hogy az élet könnyeit fölszárítsa.

Midőn a kereszténység hetedik századában egy katolikus hittérítő, a benedekrendi Szent Ágoston, kikötött Anglia partjain és a northumberi királyhoz azzal a kéréssel fordult, hogy őt egész népével együtt meg akarja keresztelni, a király azonnal összehívta az államtanácsot, hogy határozzanak az idegen pap indítványa felől. A tanácsban fölállt egy vezér és így szólt: »Emlékszel talán, királyom, mi szokott néha téli napokon

történni, míg te az asztalnál hadvezéreid és hareosaid között ülsz, a kandalló tüze pattog s termetet melegével elárasztja, addig künn eső, hó, szél dühöng. Egyszerre sebesröptű madárkát pillantasz meg, amely a termen átsuhan, egyik ajtón be, a másik ajtón kisurran. Ez az átröppenés valósággal felüdülés volt neki, mert ezalatt sem eső, sem hó, vagy szél nem bántotta. Azonban ijedten menekül ki az emberek közül és ismét a hideg kínozza szegényt. Szerintem ez a képe az emberek földi életének, amelynek tartama az azt megelőző és követő idő hosszához viszonyítva nem több egy rohanó pillanatnál. Hozzá még homályba is van burkolva, ami ránk nézve keserű és gyötrő, mert képtelenek vagyunk megismerni. Ha tehát ez a vallás ebben a kérdésben felvilágosítást tud adni, akkor megérdemli, hogy elfogadjuk.« Mily nagy bölcsesség szólt ennek a vad harcosnak szájából! Mi ugyanis valójában a földi élet? A northumberi király terme. Mint a félnék madár, úgy röppen be ide az ember s oly váratlan hirtelenséggel távozik. Soknak még annyi ideje sem jut, hogy legalább a szárnyait megmelegíthetné. Némelyiknek talán sikerül néhány morzsát is kapkodni az asztalról, de aztán már rohanni kell, nincs pihenés, nincs nyugalom, az élet újabb küzdelmekre hív.

Csakugyan, mi is az ember élete, mik az ő esztendei? Elfolynak ezek, mint a csörgedező patak, elenyésznek, mint a levegő köde, s a feledés fátyola borul rájuk. Mindnyájunk emlékezete az élők között úgy elenyészik, mint a repülő nyíl süvítése a levegőben, vagy mint a homokban járó nyoma. Az emberi élet úgy rohan bele a halál völgyébe, mint a folyóvíz a tenger mélyébe. Millió és millió ember csodálta az Uristen napját, akik már nincsenek többé. Miként Kisfaludynk mondja az emberről: »Kidől, s más vándor lép üres nyomára, s az esti szellő játszva leng porára.«

Valóban, ha van kérdés, amelynek tanulmányozása leginkább a szívünkön kellene, hogy feküdjék, akkor ez a kérdés az: Mi lesz a sorsom e rövid földi lét után? Miért érdemes szenvedni, miért érdemes jól tenni eb-

bén a földi életben? Mit kell tennem, hogy odaát boldog életet biztosítsak magamnak? Ha ugyanis hisszük, hogy a mi életünk, jelesül annak a léleknek élete, ami most belőlünk kinéz és beszél, ami e földi örömeket és szenvedéseket felfogni és viselni képes, nem ér véget a test halálával: akkor ennek a gondolatnak, ennek a hitnek, ennek a szent meggyőződésnek tengelyébe kell okvetlenül bekapcsolni minden cselekedetünket, minden gondolatunkat, minden tervünket és szándékunkat és az kell, hogy legyen minden gondolatunk tárgya, hogy miképen tudjuk magunkat arra a másvilági életre méltókká, sőt, minél méltóbbakká tenni.

Sajnos, azonban, ilyen gondolatokra a mai embereknek nincsen idejük; az élet gondjai sokkal inkább lefoglalják őket, a megélhetés kérdése, a hivatalos elfoglaltság, stb., úgy elveszi minden idejüket, hogy még meghalni sem érnek rá. Sokkal inkább ráérnek azonban arra, hogy mit adnak (héber dialektus szerint: mi megy) ebben vagy abban a moziban, melyik színésznőnek milyen a bokája, melyik lóra érdemes fogadni, melyik csapat győzött a labdarúgásban, no és hogy milyen kalapja van a pokolba kívánt barátnőnek.

Az ilyeneket nem rendíti meg, még kevésbbé javítja meg, ha valamelyik rokonuk vagy ismerősük például szerencsétlenség következtében hirtelen elpusztul, mert hiszen ebben ők nem az Isten ujját, hanem a véletlennek, a sorsnak szeszélyét, kegyetlenségét látják, minthogy Istenben valójában nem hisznek; és, bár magukról is tisztában vannak azzal, hogy tán a következő negyedórában őket is ugyanaz a szerencsétlenség érheti, egész életükben makaesul kerülnek a magányt, a magukbaszállást, nehogy valamiképen azzal a gondolattal kelljen esetleg foglalkozniok, hogy talán mégis van Isten, mégis van másvilág, ahol megítéltetnek az emberek tettei.

Ezek a szerencsétlenek folyton a kráter szélén, az örvény körül táncolnak, folyton, örületesen táncolnak, de soha nem foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy hátha mégis igaz, amit a papok hirdetnek, amit a templombajárók tartanak, és mi lesz akkor? Avagy azt akarják

elhitetni önmagukkal, hogy az a minden rendszert fölül-
múló rendkívül magasztos tan, amely az egész világon
és minden korszakon dicsőségesen végigvonul, s amelyet
katholicizmusnak neveznek, csupa tudatlanság szülemé-
nye, vagy valami nagy humbug és szélhámoskodás?
Hát akkor minden léha és vallásgúnyoló valamennyi
valódi bölcös volna, a szentek pedig mind bolondok, min-
den apostol, pápa és egyháztanító vagy tudatlan, vagy
csaló volna! És, ha mégis ezeknek van igazuk, mi lesz
akkor a halál után? Jaj annak, aki egész életét taga-
dásban töltötte el, mert miként szent Pál mondja,
»rettenetes az élő Isten kezeibe esni!« (A zsidókhöz
írt levél, 10. fej.) Hiába tusakodnak Isten hatalma,
Isten örök igazsága ellen; hiába erőlködnek, hogy a
szinte betegséggé váló szórakozási lázzal elhessegezzék
maguktól a reájuk váró számonkérés rettenetes gondo-
latát: Isten elől nincs menekvés, miként nem lehetséges,
hogy valaki a levegőből kimenjen, mert a mindeneket át-
ható Istenség mindenütt és mindenkor jelen van, »Ő
benne élünk, mozgunk és vagyunk« — miként az Aposto-
lok Cselekedeteinek Könyve mondja. (17. fej.)

Az ilyen emberek lelki világa leírhatatlanul nyomor-
ult; sem azt nem tudják, hogy ki helyezte őket a vi-
lágba, sem azt, hogy voltaképen mi a célja létüknek,
mi a helyes vagy helytelen élet és mi lesz, ha ez a lét
elmúlik. A szívükben egy csöpp helyet sem adnak az Is-
tennek, egy gondolatuk sincs, amely méltó hálát vagy
hódolatot fejezne ki Ő iránta, egy lépést nem tesz-
nek, hogy az Ő dicsőségét munkálnák. És azután cso-
dálkoznak, ha balsiker, szerencsétlenség éri őket, ha
anyagi összeomlás vagy egyéb csapások zúdulnak reá-
juk, vagy a halál egymásután ragadja el szeretteiket...
Ilyenkor a legkülönbözőbb okokra gondolnak, csak ar-
ra nem, amit a Zsoltáros igen szépen e szavakkal
fejez ki: »Ha csak az Ur nem építi a házat, hiába
dolgoznak rajta, akik építik.« (126. zsolt.) Mert, Krisz-
tus Urunk szava mindenkin egyformán beteljesedik:
»Aki nem gyűjt velem, az szétszór.« (Szent Lukács
evang. 11. fej.) »és mindaz, aki ez ígéimet hallja, de
azokat meg nem teszi, hasonlónak lesz a bolond em-

berhez, aki a házát homokra építi.» (Szent Máté evang. 7. fejj.)

*

Mikor azonban a mai kor gyermekeinek minden krisztusi igazságot már annyira sikerült bebizonyítanunk, hogy nincs többé kibúvó, nem tudnak kifogást találni, minden fenntartás nélkül be kell adni a derekukat, akkor rendesen azt a feleletet kapjuk tőlük, hogy hát ez mind nagyon szép, köszönik a fáradságot, de hát ezekre a komor dolgokra még ráérnek, most a munka és a küzdelem korát élik, majd, ha megöregszenek, akkor szívesen forgatják a kályha mellett az olvasót, lesz még rá idő bőven, hiszen hányan térnek meg az utolsó órában, akkor is ráérünk gyónni, hiszen az a lator is a kereszten tért meg, és mégis bejutott a Paradicsomba...

Nem tudom, ki tette meg ezeket a kényelmesen gondolkozókat az idő uraivá? Ki írta homlokukra, hogy hosszú, kényelmes öregkor vár rájuk? Ki jósolta meg nekik, hogy ágyban, párnák közt fognak meghalni? Igazán furcsán hangzik napjainkban ez a Philemon és Baucis korára emlékeztető prognózis, amikor folyton légtalmi gyakorlatokkal kedveskednek az embernek, amikor a bombák nagy választékáról tartanak, néhol szemléltetőleg, oktatásokat. Aztán hányszor sivít el mellettünk a vöröszászlós mentőkocsi, amelynek hordágyán olyan ember fekszik, aki, mikor eljött hazulról, bizonyára nem gondolta, hogy ebben a kocsiiban fejezi be sétáját.

Azt mondják, hogy vigadjunk, amíg lehet, hiszen a Memento mori csak a karthauziaknak való! Azonban Krisztus Urunk szavai szerint, nem tudjuk sem a napot, sem az órát, még kevésbé azt, hogy marad-e időnk elkészülni arra a nagy útra. A gyónás nem olyan egyszerű dolog, mint a félig-meddig vallásos emberek gondolják; az igazi vezeklés fontos életfordulatot jelent a komoly keresztyén életében; az erkölcsök gyökeres megjavítása, a bűnnel való tökéletes szakítás, még egy egészséges embernél is nagy feladatot jelent, nagy lelki

mege róltetést igényel és tudjuk, hogy nagyon sok esetben nem jár sikerrel. Mily nagy balgaság ezt a szörnyű nagy munkát akkorra hagyni, amikor az embernek ereje már csak egy pislogó mécshez hasonlít...

»Emlékezzél meg utolsó dolgaidról és soha nem fogsz vétkezni« — mondja a Szentírás. (Sirák fia, 7. fej.) A reánk váró nagy számadás tudata legbiztosabban visszatart a büntől és, noha a félelem nem olyan magasztos motívum, mint az Isten iránti szeretetet, azonban szilárd alapot képez, mert hiszen a félelem a bölcsesség kezdete.

Ami a hajósnak az iránytű, az az embernek az elv. Minthogy pedig élni nemcsak annyit tesz, hogy az ember egyék, igyék, élvezzen, szórakozzon, hanem, hogy a Teremtő Atya iránti kötelességünket is lerójuk: kötelességünk az örök cél felé, lelkünk rendeltetése felé megállás nélkül igyekezni. Ezt pedig iránytű nélkül megtenni lehetetlenség. Kötelességünk tehát folytonosan keresni a módokat és eszközöket, hogy rendeltetésünknek minél tökéletesebben megfeleljünk. Mint egy Damokles-kard, úgy lebeg felettünk a nagy számonkérés, nem lehet tehát közömbös egy hívő léleknek, hogy minő előkészülettel lép majd a Bíró elé.

A „becsületesség”.

Azok az emberek, akik semelyik vallást sem tartják, mindig azt szokták mondogatni, hogy mindegyik vallás egyforma jó, csak becsületes legyen az ember. Ez az úgynevezett »becsületesség« képezi nagyon sok embernek valamelyes vallását. Ez a »vallás« az aranyközeputat teszi fődemagógjává: állítólag visszautasít mindent, ami az emberi természetet lealacsonyítaná, de viszont idegesen tiltakozik minden olyan vallási rendszer ellen, amely az embert »túlságosan« fölfelé vinné. »Nem akarok sem állat, sem angyal lenni, hanem egyszerűen ember akarok maradni.« Nem akarnak tehát holmi trapista-barátok lenni, hanem a mennyországot készség-

gel átengedik az együgyű embereknek. Szerintünk az ész belátása és a becsület szabályai legyenek a legfőbb törvény, a suprema lex. Elfelejtik azonban, hogy ez nem haladás a tökéletesség útján, mert, aki nem halad előre, az visszafelé halad: qui non pro proficit, deficit; már pedig maga Krisztus Urunk azt parancsolja, hogy legyünk tökéletesek, mint a mennyei Atya tökéletes. Az igazi, a tökéletes ember mindenkor becsületes is, de az ugynevezett »becsületes« ember nem minden esetben vallásos. Aki pedig nem tartja érdemesnek azt, hogy megtegye Istennek, ami az Istené, az nem igen fogja magát törni, hogy esetleg a saját kárával is megtegye azt, amivel felebarátjának tartozik. Aki Istenéhez sem hű, hogyan várhatnók attól, hogy a felebarátjának adott szavát megtartsa? Vajjon miért is tartaná meg, mikor így is »becsületes« azaz becsülésnek örvendő ember maradhat? Az ilyen becsületesség váltig képtelen lesz a világon igazi és tartós erkölcsösséget alapítani s még kevésbé az embert természetfölötti rendeltetése számára megtartani. Ez a becsület nem bir más szentesítéssel, mint amit a közvélemény nyújt s épen ezért ingó erkölcsi alapot képez. Törvényeiben részrehajló, az emberi szenvedély iránt engedékeny s öntudatlanul is kétszínű szerepet játszik, mert az emberek becsüléséből tartja fenn magát. Aki nem az Istentől fél, az az emberekől kell, hogy féljen és, aki nem mer az égre tekinteni, az csak a sötétség beálltát várja, amelynek leple minden erkölcstelenséget eltakar. Az ilyen becsületesség csak naplementéig tart, amíg az emberek látják, de este már nem áll őrt a közvélemény s akkor a becsületesség leveti feszélyezett viselkedését. A világosságtól, mint a bagoly, visszariad a bűn, míg az éjjelben természetesen bűntársra talál. Vajjon micsoda erő kötheti a vallás nélküli »becsületest« az erényhez, mikor senki sem látja erkölcstelenségét és az a másik is beleegyezik? Azonban ne csak az ilyen bűnökről beszéljünk, hanem tekintsünk végig azoknak ezrein, akik a büntetőtörvények hézagosságait kihasználva, a paragrafusokat kiforgatva, a büntethetőség széleit súrolva, vagy pláne arcátlanul konjunkturázva, állásokat halmozva, nagy vagyonokat

gyűjtenek maguknak, míg mellettük ezren hullanak el az éhségtől és vetemednek börtönért kiáltó bűnökre... és ezek mind »becsületes« emberek! Azok is maradnak, mindaddig, amíg valami baklövés folytán holmi furcsa dolgon rajta nem kapják őket.

Az úgynevezett »becsületesség« amily következetesen hunyt szemet a titkos bűnök előtt, époly könyörtelenül, sőt, kárörvendően sujt le a vigyázatlan vétkezőkre. Nem ismer bocsánatot, de azért igen hamar felejt. Büszke törvényeiben mégis több a gyávaság, mint hinnők. Az a legnagyobb öröme, ha büntársának elrebegheti: Most senki sem lát bennünket! Aztán merje valaki annak a büntársnak (vagy büntársnőnek) azt mondani, hogy ő nem becsületes! Ebben leli magyarázatát az, hogy az ilyen »becsületes« emberek toporzékolva szidják a gyónást, mert egy nagytakarításkor igen sok szemét szokott napvilágra kerülni... Az ilyen emberek becsületessége hasonlóképen némely asszonyok hűségéhez: csupán alkalomhiányban áll. Ezek az első megkísértésnél hátat fordítanak minden néven nevezendő becsületességnek és azt kiáltják, amit Brutus a philippi csatamezőn kiáltott: Erény, te pusztá név vagy! Az ilyenek szinte beiskolázzák magukat arra, hogy a lelkiismeret szavát mindjobban elhallgassák, a lelkükben ide-rengő felvilágosítást elhomályosítsák, beárnyékolják. Így torzítja el a vallásnélküli becsületesség az ember lelkében az erkölcstről való helyes felfogást, amidőn a lélekből a legfőbb erényt, a vallás erényét száműzi. Ugyan farizeus képpel egyre hangoztatja a felebaráti szeretet törvényét, azonban el akarja felejtetni az Isten szeretetének törvényét, le akarja magáról rázni az Isten igáját, föllázítja az embert legfőbb ura ellen, nehogy a bűn ellen emelt korlátjait tiszteletben tartsa. Neki nem kell templom, mert ő a szabad természetben akar »imádkozni«, ő neki a vasárnap egyszerű munkaszünet, a káromkodás kaeszkaringós indulatszó, a papok a világosság ellenségei, csak az emberek elismerése, becsülése a fontos nekik s nem ismernek nagyobb boldogságot, mint mikor a tudatlanok vagy hízelgők magasztalják az ő állítólagos erényeiket és ki-

válóságukat. Ezek azok a szerencsétlen lelkek, akik az égi mennyekzűsházba ünneplőruha nélkül akarnak betolakodni. (Sz. Máté evangéliuma, 22. fej.) Az Ur azonban azt fogja parancsolni az angyaloknak: »Mégkötözvén kezeiket és lábaikat, vessétek ki őket a külső sötétségre, ahol sírás lesz és fogak csikorgatása.«

Őrizkedjünk azoktól az emberektől, akik folyton a becsületességet hangoztatják, mint minden tökéletesség egyetlen kritériumát; mert, aki nem hisz egy büntető és jutalmazó bíróban, aki nem hisz a számonkérésben, annak nincs lelkiismerete, az nem fog kázust csinálni abból, hogy valakit megrövidítsen, vagy tönkretegyen, ha az ő érdekei úgy kívánják; az nem fog habozni akkor sem, ha valakinek a feleségét elcsábíthatja, mert az olyan mindig csak egyet tart szem előtt: hogy az emberek meg ne tudják.

Nagyon silány erőlködés az, amely a becsületességet akarja a vallásosság pótszerűül megtenni. Az igazi becsületesség ugyanis ott kezdődik, hogy adjuk meg Istennek, ami az Istené. A vallásosság pedig nem egyéb, mint az igazságosság az Isten iránt. A tapasztalat is azt bizonyítja, hogy azoknak a férfiaknak szavahihetősége, szerződése egy fabatkát sem érnek, akik a valláshoz való hűséget megtagadják és annak törvényeit felrugva, önmagukat teszik meg jogforrássnak, nyomorba rántva a megszáditott tömegeket.

Nekünk, akik kénytelenek vagyunk ilyen »becsületes« emberek között élni, bőven van alkalmunk az ő siralmas, olykor nevetséges nézeteiket, ellenvetéseiket hallani. »Oh, én vallásos vagyok, én szeretek imádkozni, de nem tartom szükségesnek, hogy ezt az emberek előtt mutogassam, én nem szaladok a templomba, nem morzsólok olvasót, de azért jobb vagyok, mint akik a papokat bújják.« Ez olyan beszéd, mint a rossz diáké, aki azt mondja, hogy ő szereti a tudományt, csak a tanítót, az iskolát, meg a könyveket utálja. Igaz, hogy nem a templom falai teszik a Krisztus religióját, de igenis, teszi az a hitvallás, amelynek szellemében az örök áldozat bemutatására a templomban összegyűlünk. Nem tartozik a dogmákhoz a szent olvasó imádsága, de nagyon

jól tudjuk, hogy, aki ezt a drága kincset lebecsüli, az más egyéb vallási dolgot sem tart meg. Aki nem meri az emberek előtt a vallásgyakorlatok által hitét megvallani, az biztosan úgy idegenkedik azoktól, akár az ördög a szenteltvíztől. Ne takarózzék senki sem azzal, hogy ő csak a belső dolgokat tartja kötelezőknek, de a külsőségeket nem, mert furcsa szeretet az, amelynek megnyilvánulását soha nem lehet tapasztalni s amely olyan csupasz, hideg, akár egy üres fal; furcsa vallásosság az, amelynek főcikkelye a suba alatti dugdosás. És, valamint senki sem vallhatja magát valamely egyesület tagjának, ha nem tiszteli és nem tartja meg annak szabályait: éppugy nincs joguk a katolikus névhez az olyanoknak, akik csak titokban akarják a vallást szeretni, akik az Egyház ősrégi szertartásait megvetik. Az Ur Jézus félremagyarázhatatlanul kijelenti, hogy, aki megtagadja Őt az emberek előtt, azt Ő is megtagadja az Ő mennyei Atyja előtt. Hogy pedig miket kell megtartani és miket nem vagyunk kötelesek megtenni, azt nem lehet minden fölfuvalkodott ember személyére bízni, mert a katolikus Egyházban rend, tekintély és törvény van! A végtelenül boldog Istennek ugyan semmi szüksége sincs a mi hódolatunkra, de nekünk nagyon is szükséges az Ő segítsége; tehát nem helyezkedhetünk arra a kényelmes álláspontra, hogy csak szórakozzunk, de nem kell imádkoznunk, mert az Isten úgy is tudja, hogy mire van szükségünk. Imádkoznunk kell, mégpedig nagyon sokat, bűneink bocsánatáért. »Ha azt mondjuk, hogy nincs bűnünk, magunk csaljuk meg önmagunkat« — mondja szent János apostol (I. levél 1. fej.). A világ fiai azonban el vannakelve azzal a balhiedelemmel, hogy ők nagyon jók, hogy nekik csak a mennyország lehet osztályrészük. Amit hébe-hóba elkövetnek, az csak egy kis gyarlóság, egy kis diszharmonia, amiért kár volna vezeklőcsuhát ölteni. Elfelejtik azonban, hogy az Ur Isten a templomkerülést, a vallás lebecsülését, az erkölcstelenséget, a felebarát rágalmazását vagy megkárosítását nem mondta soha csekélységnek és, amilyen szigorú mértékkel mér, nem adhatja ugyanazt a mennyországot például

egy lump, iszákos, kártyás, kicsapongó férjnek, amelyet az imádkozó, templomba járó, szentségekhez járuló feleségnek ad.

Mi történik annak a kereszténynek bensejében, aki fél megvallani hitét az emberek előtt? Ezt mondja magában: »Igaz, hogy az Isten és lelkiismeretem arra köteleznek, hogy annak mutassam magamat, ami vagyok; de, ha gyónni, áldozni megyek, vagy, ha a vendéglőben pénteken nem eszem húst, mit fognak rólam mondani? Tanultam, hogy inkább Istennek kell engedelmeskedni, mint az embereknek, de mit használ? Én félek a gúnyolódástól s nem vagyok képes elszánni magamat arra, hogy szakítsak barátaimmal és bigott ember hírébe kerüljenek.« Az ilyen emberek csak a szájukon hordozzák a hősiességet, de soha nem telt volna ki belőlük egy termopilei hős, sem olyan bátor lélek, mint aminő sokszázezer vértanuja a keresztény Egyháznak volt! Az ilyen inkább hisz bármilyen tévtanítónak, mint a Jézus Krisztusnak, hamarabb szegődik bármely lehetetlen jelszó zászlaja alá, semhogy az Egyház tanítását elfogadná, mert az ilyen embereket csak a földi érdekek fűtik, de az örök jutalomban nem hisznek. És épen ezért képesek elveiket évenként revideálni, cserélgetni, akár egy elhasznált kalendáriumot. Már pedig, ami a hajósnak az iránytű, az az embernek az elv.

A kellő vallási irányítás nélkül felnőtt ember vagy egyáltalán nem, vagy csak nagyon nehezen tudja megállnia helyét az élet viharai és kísértései között. Ezt az igazságot bizonyítja az Egyháztól elfordult és hamis jelszavak után futkosó emberek tömege. Ezeknek hol a papságot, hol az uri osztályt állítják oda bűnbakul, mint a nép boldogulásának akadályát, és a keresztény tant úgy tüntetik föl, mint a gazdasági fejlődés kerékkötőjét.

A sors mostohasága miatt panaszkodó embereknek rendszeren a nagy béketűréséről örökre nevezetes Jób pátriárka vagy Tóbiás példáját szokták ecsetelni. Ez az alkalmazás azonban nem minden esetben helytálló. Megmondjuk miért. Jób pátriárkáról ugyanis azt mondja

a Szentírás, hogy »egyeslelkű, igaz, istenfélő volt és a gonosztól távozó.« Tóbiásról pedig így szól: »Mivel kedves voltál Istennél, szükség volt, hogy a kísértés megpróbáljon téged.« Kérdem: ugyan melyikről lehet ilyeneket állítani az isteni Gondviselés ellen zugolódo kortársaink közül?! Vizsgáljuk csak meg pontosan őket, boncoljuk csak föl az életüket, tekintsünk csak bele cselekedeteik minémiségébe, és ugyan mit fogunk majd látni? Legtöbbször azt, hogy ezek a büntetések egy eltitkolt, egy le nem vezekelt, sőt, meg sem bánt, vagy pláne most is dédelgetett bűnnek igazságos büntetései! Még az is lehetséges, hogy az illető külszínre vallásos életet él, Isten azonban a szívek és vesék vizsgálója és sokkal többet lát meg, mint amennyit sejtünk. Ne hozakodjanak tehát elő az élet nehézségeivel, a sok munkával, fáradsággal. Nincs az a megfeszített munka, ami mellett ne lehetne egy gondolattal, egy fohással a Mindenhatóhoz fordulni. Amire akarunk, mindig tudunk időt szakítani, azonban, miként a Krisztus követésének írója mondja, a világi örömekért készek az emberek bármi fáradozásra, de az Ur Istenért még a lábukat sem mozdítják meg. A legnagyobb szent is megbotlik, ha nem gondol folyton Istenre. Hogyne botlana meg tehát a mai kor »becsületes« embere, aki cselekedeteinek moralitását ahhoz méri, hogy mit szólnak hozzá az emberek. Nem csoda tehát, ha az ilyen gyarló lelkek a legkülönbébb áramlatok szabad prédáivá lesznek. A világ csalódni akar, tehát csaljuk meg: mundus vult decipi, ergo decipiatur. Miként egy gyógyíthatatlan beteg utolsó erőlködései között képes bevenni a cigányasszony által megköpködött »gyógyfüvet« is: ugy ezek is minden népbolondító kókler után futnak, csak éppen a lélek avatott orvosaihoz, a papokhoz nem fordulnak, mert az bigottság volna... Ezeknek az embereknek a lelkében mindent hamarabb találhatunk, csak egyet nem: határozottságot; olyanok, mint az egyszeri öregasszony, aki szent Antalnak is, meg az ördögnek is gyertyát égetett, hogy valamelyik majd csak megsegíti... Az ilyenektől bátran meg lehetne kérdezni, amit Illés próféta kérdezett a bálvány-

imadásba süllyedt zsidóktól: »Meddig sántikáltok még kétfelé?« (Királyok III. könyve, 18. fej.) Egy híres szónokunk mondotta egyik beszédében, hogy ezek a félkeresztények a vallásosság terén csak műkedvelősködnének, míg egyszer a halál megunja nézni ezt a felemás buzgóságot és lenyisszantja őket...

Végezetül vessünk egy pillantást a mai félkeresztények lelki életébe! Az ő racionalizált reggeli ájtatosságuk ennyiből áll: »Küldjünk egy fohászt az egek Urához!« s azzal rögtön kezdik a tornázást, mert a test kultusza náluk a legfőbb, az Ur Istent el lehet intézni egy fuvalommal is. A templomba is eljárnak néha, de nem imádkoznak, csupán bámészkodnak egész mise alatt, amelynek legszebb része számukra az Ite missa est. Imádkozni azonban tudnak, miként egy ismert szónokunk mondotta, amikor szorul a kapca. De, ha már nem kell »drukkolni«, akkor mindjárt készek a szentenciával, hogy ez a dolog véletlenül történt így, hogy a sors akarta így és, hogy kár is volt annyira megijedni. Azután újra kezdik megszokott léhaságaikat, mert már böles Salamon is megmondta, hogy »a kutya visszatér ahhoz, amit kihányt.« (Példabeszédek 26. fej. Sz. Péter II. levele 2. fej.)

Egész bátran föl merém tenni a kérdést: van az ilyen emberekben igazi hit? Hiszik ezek, hogy Krisztus Urunk egyházat alapított, amelynek engedelmeskedni, amelynek minden tanítását követni tartozunk? Bajosan. Ezek olyan konjunktura-keresztények, akik az üldözés első szelére tiltakozva kiáltanak, hogy ők nem ismerik azt az Embert, a Názáretit. Mit gondolnak kedves Olvasóink, mi a magyarázata annak, hogy a vallásosságáról híres Spanyolországban vagy Bajorországban a bolsevizmus felül tudott kerekedni és annyi ezer embert meg tudott hódítani? Egyedül az, hogy azoknál a nemzeteknél a vallásosságnak nem volt meggyőződéses és okokkal támogatott alapja. A pusztán szokásból, öröklésből, divatból, konjunkturából álló, illetőleg táplálkozó vallásosság rögtön szétmállik, elpárolog, mihelyt a vallás megvallása anyagi hátránnyal, szenvedéssel, áldozattal, keresztviseléssel jár, mert az olyanok maguk

sem tudják, hogy miért voltak vallásosak eddig, még kevésbbé, hogy miért legyenek vallásosak továbbra is.

Az örök bálvány.

Tekintsünk körül kortársaink nagy seregében és tegyük vizsgálódás tárgyává, hogy mi tartja őket vissza attól, hogy az utolsó utra idejében kellőképen elkészüljenek. A szegény ember könnyen elkészül a lelki számvétellel, de a gazdagnak, a jómódúnak nagyon nehéz meghalni. Ha beletekinthetnénk ezeknek a lelkébe, ott nem az Ur oltárát látnók, hanem egy közismert bálványt, amelynek a neve: Pénz.

Mondják, hogy egy ókori király magához hívatta első miniszterét és így szólt hozzá: Gyorsan, csak gyorsan tégy előkészületeket, nagyszerű terveket forgatok elmémben. — Miről van szó, felséges uram? Hát nem látod, hogy Epirus nagyon kicsiny egy Pyrrhusnak, és, hogy megfulok ilyen szűk országban? Meg akarom hódítani Itáliát! — És azután? — Azután csak egy lépést kell tennünk, hogy Siciliában legyünk! — És azután? — Azután egy pár nap alatt Carthagóban vagyunk! — És azután? — Azután gazdagok és hatalmasak leszünk és meg fogunk pihenni. — Azután pedig — mondá a miniszter — meg kell halnunk, anélkül, hogy megpihentünk volna. Az eredmény megmutatta, hogy igaza volt. Ilyen az emberi szív: világokat képes fölfalni, anélkül, hogy megelégednék. Az arany soha sem fogja vágyai netovábbját képezni. A mezőn futkározó gyermek látókörének határát a világ végének gondolja, de, ha sokáig fut, fut, hogy odaérjen az azurkék falakhoz, amelyek a földből kiemelkedni látszanak, meglepetve veszi észre, hogy az a kör tovább mozog és mindig ugyanaz marad. Vágyainkban nagyon hasonlítunk ehhez a gyermekhez. Bölcs Salamon könyvében olvassuk: »Mondám szívemben: Elmegyek és bővelkedem gyönyörűséggel és élek a javakkal. Nagy dolgokhoz fogtam tehát: házakat építettem magam-

nak és szőlőket ültettem; kerteket és gyümölcsösöket állítottam és beültettem azokat mindenféle fákkal és halastavakat ásattam magamnak, hogy megöntözzem a gyümölcsöző fák erdejét; szolgálaim és szolgálóim voltak és sok oselédem, csordáim és juhnyájaim mindazok fölött, akik előtttem voltak Jeruzsálemben; aranyat és ezüstöt gyűjtöttem magamnak, a királyok és tartományok gazdagságait; énekeseket és énekesnőket szerzettem magamnak és az emberek fiainak gyönyörüségeit, poharakat és korsókat a bortöltés szolgálatára; és fölülhadtam gazdagságban azokat, akik előtttem voltak Jeruzsálemben. És semmit sem tagadtam meg szemeimtől, amit kívántak, és nem tiltottam meg szívemnek, hogy ne éljen minden gyönyörűséggel, és ne gyönyörködjek mindazokban, amiket készítettem. És, midőn mindazon műveimhez fordultam, amelyekben kezeim működtek, és a munkához, amelyben hiába fáradtam, mindenben hiúságot láték és a lélek gyötrelmét.» (Prédikátor 1. fejj.)

Boldogok, akik szívükkel nem csüggednek a földi kincseken. Boldogok a lelki szegények, — mondá az Üdvözítő és ugyancsak az Ő isteni ajkáról hangzott a szörnyű ítélet: »Jaj nektek, gazdagok! Mert könnyebb a tevének a tü fokán átmenni, mint a gazdagnak a mennyek országába bejutni.« (Máté 5. fejj., Lukács 6. fejj., Máté 19. fejj.)

Midőn Balthasar babyloniai palotájában udvaroncoktól és kéjhölgyektől körülvéve lakmározott, jóllakottságában és mámorában csak egyet kívánt: hogy t. i. ez mindig így tartson! Részezségében felhozatta azókat az arany- és ezüstedényeket, amelyeket apja, Nabukodonozor elrabolt Jeruzsálemből, s azókból ivott a király, az előkelőségek, azok feleségei és ágyasai. Azonban, amikor ivás közben az Ő aranyból, ezüsből, rézből, fából és kőből való isteneikét magasztalták, egy emberi kéz ujjai jelentek meg a terem falán, amelynek ezt irták föl: Számbavette Isten a te országotat és véget vetett neki; megmértél a mérlegben és kevésnek találtattál; elosztatik a te országod és a médusoknak és a perzsáknak adatik.

Balthasar sorsára számíthatnak mindazok, akik a földi kincseket bálványozzák, de az örök kincsekért a kisujjukat sem mozdítják meg.

Milton az »Elveszett Paradicsom«-ban leírja azokat az angyalokat, akik Lucifer lázadásában részt vettek s közöttük találó szavakkal jellemzi Mammont, a fősvénység angyalát. Ugy állítja őt előnkbe, amint az ég dicsőségét megvetve, egyedül talapzatának szemlélésével van elfoglalva, mert az aranyból készült! Ez jellemzi a fősvénység, a kapzsiság szellemét: lealacsonyítja az embert, lelkének röptét a földhöz bilincseli, szívének óhaját a nyereségre irányozza és folyton azt sugja neki, hogy csak a pénz boldogít, csak a gazdagságot kell becsülni, akinek nincs vagyona, az megvetendő, ha mindjárt kiváló tudós is! Csak az arany csengését tartja szép zenének s a lelkiismeret szavát a legkellemetlenebb zengeménynek; csak egy barátot ismer: a pénzesládáját, csak egy mesterséget: a habzsolást, csak egy erényt: a vagyon gyarapítását. A kincs mohó szeretete és bálványozása szüli azt a lezüllést, amely a más tulajdonához vezeti a gyöngéerkölcsű ember kezét. Azokét is, akik kifogástalan gyerekszobából kerülnek ki. Mert vannak tolvajok, akik a legelőkelőbb divat szerint öltöznek, luxusautóban járnak, a legelső szalónokban fürögnek, de csak ilyen külsőségekben különböznek rongyokba burkolózó, sötétben »dolgozó« héber tolvaj-műszavakat használó pályatársaiktól. Aki a nőánszokat szereti, feloszthatja őket sikkasztókra, csalókra, okirathamisítókra, pénzhamisítókra, házárjátékosokra, áruhalmozókra, álláshalmozókra, panamistákra, de végeredményében valamennyi egyforma, mert mindnyájan a hetedik parancsolatba ütköznek, amely azt mondja: Ne lopj!

A pénzt bálványozó, a nyerészkedést hajhászó embernek örökös nyugtalanság az élete és dicstelen a halála. Nagy összegeket hagy arra a célra, hogy díszes temetése legyen, alapítványokat tesz, hogy a nevét megörökítse, míg a lelkével vigyorogva szalad el az örögök hada...

Ami bennünk él.

Azt mondja a zsoltáros, hogy az ember, amikor tisztességbe helyezte őt az Ur, ezt nem értette meg, hanem hasonlóvá tette magát az oktan állatokhoz. (48. zsolt.) Az állatoknak ugyanis nincsen szellemi lelke; ha tehát az embernek nincs szellemi lelke, akkor meg van oldva az ember származásának, a materialisták által vitatott származásnak kérdése, s akkor megoldól a Bibliának tanítása, és ami a fődolog, nincs szükség vallásra, sem papokra. Darwin, Spenser, Häckel, Vogt és követőik az ő könyveikben maiglan is azt tanítják, hogy az embernek ugy a teste, mint a lelke Isten beavatkozása nélkül, természetes fejlődés útján származott az állatoktól, tehát az ember hasonló az állatokhoz, sőt, azok nekünk közeli rokonaink. Ez a gonosz tan is, mint minden olyan tan, amely az istentagadónak malmára hajtja a vizet, nélkülözi a józan ész szerinti következtetés föltételeit. Ahol ugyanis két lény között lényegi eltérés, különbség van, ott nem lehetséges egy közös szülőttől való származás; már pedig az ember és egy majom között lényeges különbségek vannak ugy a testre, mint a lélekre nézve is. Az ember értelemmel van felruházva, és ezt a legügyesebb majomról sem lehet komolyan elmondani. (Tanquerey: Synopsis Theol. dogmat. 645—647.) Amikor pedig a mai áltudósok azt állítják, hogy az ember fajra nézve nem különbözik az állatoktól, hanem csakis fejlődési fokra nézve, nem tudják kimutatni azokat a fokokat, amelyek az oktan állat és az értelemmel fölruházott ember közötti fejlődésnek, kifinomulásnak, tökéletesedésének mintegy utjelző állomásai lennének. Minthogy pedig például egy növénynek biztos példányát nem lehet másról venni, mint egy pár meglévő növényről, vagy állatét máshonnan, mint egy már meglévő állatról: az emberét sem lehet máshonnan, mint egy másik emberről, mert az emberhez fogható tökéletes lény nincs a teremtmények között. Az az óriási ugrás, amely egy állattól az emberig lenne, a lehető

legnagyobb mértékben ellenkezik a természet törvényeivel, amelynek vasnál is keményebb változhatatlanságáról rekedtre kiabálják azok az áltudósok magukat, valahányszor a csodák említését hallják. Mindazok a szükségletek és kívánságok, amelyek egy állatnál tapasztalhatók, szigoruan körvonala, határolva vannak az illető állatnak természetétől és azoktól a képességektől, amelyekkel az az állat rendelkezik; nem lehetnek tehát egy állatnak olyan szükségletei és kívánságai, amelyek nem egyeznek meg az ő természetével s amelyeknek végső okait abban föl nem lehetne találni. Így tehát abszurd föltevés az, hogy egy állatban olyan új szükségletek és kívánságok támadhatnak, amelyek az ő szerveinek ezirányu gyakorlása által az ő szervei és képességei idővel úgy megváltoznának, hogy így egy új, tökéletesebb állat fejlődhetne ki. Így tehát sem elméleti alapon, sem a talált állatmaradványokból nem lehet kimutatni egy olyan lánc-szemet, amely az állatoktól az ember felé vezető fejlődésnek, kialakulásnak, átváltozásnak csak halvány bizonyítékát is képezné. (Hurter: *Medulla Theol. dogmat.*, 573., 574.)

Az Ur Isten az embert semmiből is teremthette volna, mert Ő mindenható. Hogy agyagból formálta az embert és lelkét belelehelte, ez az Ő mindenható akaratára szerinti cselekedete volt, amelynek okait kutatni nem vagyunk hivatottak. Mindenhatóságából kifolyólag manapság is megtehetné ugyanezt, valamint a semmiből is teremthetné embereket. Aki ezt tagadja, az tagadja az Isten mindenhatóságát; ha pedig a legfelsőbb Lény nem lenne mindenható, akkor nem volna Isten. Hogy pedig az Ur Isten az emberi nemet fönn-tartsa, illetőleg, hogy az általa teremtett első embereknek a földön utódai legyenek, ahhoz sem arra nincs szükség, hogy az első emberek lelkei az utódaik testébe átvándoroljanak, még kevésbbé arra, hogy azok a lelkek mintegy széthasadva, több és több emberi testben életfunkciókat teljesítsenek, eltekintve attól, hogy az emberi lélek szellemi és egyedi természeténél fogva mind a kettő lehetetlen. Így tehát az ugynevezett reinkarnáció lehetősége teljesen megdőlt. Ez a tan külön-

ben ellenkezik az Isten igazságosságával is, minthogy azokért a bűnökért, amelyek valakinek személyes adóságait képezik, csak abban az esetben lehet az illetőtől öntudatos vezeklést követelni, ha ő maga is teljes tudatában van annak, hogy bizonyos bűnököt csakugyan elkövetett. Hasztalan próbálják a reinkarnációt a Szentírás félremagyarázásával bizonyítani, mivel az által csak tudatlanságukat és felületességüket bizonyítják. Így pl. mikor Krisztus Urunk azt mondotta, hogy »Illés már eljött, de nem ismerték meg« (sz. Máté evang. 17. fei.) és, ha el akarjátok fogadni (recipere, dexasthai) ő maga Illés (vagyis keresztelő sz. János), akinek el kell jönnie.« (Ugyanott 11. fei.) Maga János azonban, amikor a zsidók küldöttei kérdést intéztek hozzá: »Illés vagy te?« határozottan így felelt: »Nem vagyok!« Ha pedig ezt a kérdést kellő ismeretekkel tanulmányozzuk, akkor figyelemmel kell lennünk arra is, amit a Zakariásnak megjelent angyal mondott a születendő Jánosról, hogy t. i. »Illés szellemével és erejével fog az Ur előtt járni« (sz. Lukács evang. 1. fei.), valamint a szentatyáknak, pl. szent Gergely pápának értelmezésére is, aki azt tanítja, hogy »amit az Ur Krisztus a szellemről vall, azt János tagadja a személyéről.«

Amidőn a Mindenható az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette, végtelen kegyességének és bölcsességének elhatározásával az ő halhatatlanságának is részesévé tette. Az ember lelke halhatatlan. Nem lehet tehát az emberi lélek romlásának alávetve, mert, ami megromlik, az részekre bomlik, minthogy ebből áll a romlás; az emberi lélek pedig nem oszthat részekre, mert nem áll részekből, hanem egyszerű, egységes valami. Az emberi lélek szellemi lény, nem olyan valami, mint az állatok párája, amely az állat elhulltával szintén elvész; az emberi lélek élete független a test életétől, tehát csak megsemmisítés foszthatná meg lételetől. Ezt pedig csak Isten tudná megcselekedni, akitől mindenek életüket nyerték és létükben fenntartatnak. Minthogy pedig az értelmi képességek szervetlenek és szellemiek, ezek szükségszerűleg birtokában maradnak a

léleknek, a test életének megszakadása után is. (Hurter: Medulla Theol dogmat. 584.)

Mig a materialisták és a velük tartó vallásgyűlölő emberek nagy hangon hirdetik, hogy az embernek nincs lelke, tehát nincs másvilág, addig a spiritiszták, akiket a legnagyobb rosszhiszeműséggel sem lehet a kereszténység uszályhordozóinak mondani, manapság napról-napra trafikálnak a szellemekkel és a maguk módja szerint is bizonyítják, hogy a lélek nem hal meg a test halálával, hanem igenis, van másvilági élet. Meg kell ennél a pontnál jegyeznünk, hogy azok a spiritisztikus jelenségek, amelyek csalástól mentesek, valóban megtörténnek, illetőleg megtörténhetnek, de amidőn ezek segítségével elrejtett, távolban történő, vagy a jövőben megtörténő dolgok kijelentését eszközlik, akkor az ilyen eredmény kizárólag az ördög közreműködésével idézhető elő. (Tanquerey: Synopsis Theol. dogmat. 640., 642.) Ezek a mágikus jelenségek, illetőleg idézések kétségbe nem vonhatók; a spiritisza szeánszokon megjelent szellemek azonban olyan megtévesztő feleleteket adnak, aminő a kérdező társaság, azaz hol katolikus, hol protestáns szellemben és meg kell állapítani, hogy ezeknek a jelenségeknek, ha nem mindnek is, de a legtöbbször az ördög az eszközlője. (Hurter: Medulla Theol. dogmat. 667—672.) Hasztalan iparkodnak némelyek a jelenségeket a magnetizmus alapján, vagyis mint eddig még föl nem fedezett, ill. kellőképen ki nem kutatott természeti erők hatása alapján megmagyarázni és mentegetni. A fizikai erők ugyanis a kellő föltételek mellett mindig ugyanazon módon hatnak, függetlenül az emberi akarattól, mint pl. a villamos áram. A magnetizmus pedig olyan pszihikai eredményeket produkál (mikor pl. egy tudatlan médium tudományos dolgokat magyaráz), amelyek fizikai alapon sem nem lehetségesek, sem nem bizonyíthatók. Az ördög pedig nem ritkán ártja bele magát magukba a természeti dolgokba, hogy az embereket rászedje. (Gury: Compendium Theol. Moral. I. 276—279.)

Eltévelyedések.

Kortársaink nagy tömegeit érthetetlen láz fűti, mintha manapság az emberek mind »kancsalul festett egekbe néznének.« Különféle képtelen elméletekkel iparkodnak egymás figyelmét a valódi igazságoktól elterelni, a pozitív kötelességek teljesítése helyett negatívumokat erőltetnek, a lélek helyett a test, a vér, a faj kultuszát kiabálják és ott is pusztítanak, ahonnan hasznos dolgokat lehetne meríteni. Ez az egész hadjárat nem más, mint helytelen vágányra terelése az energiának, elferdítése a végcél felé vezető igazságoknak és fonák meghatározása a bajok okainak. Vessük el a kereszténységet, mert az ellensége a faj eszméjének, vessük el a bibliát, mert az zsidó könyv; csináljunk magunknak nemzeti vallást, mert fehérldáldozat nélkül nem lesz boldog a magyar. Egész légio »vezető«-emberünk van, akik a helyett, hogy pozitív alkotásokon törnék a fejüket vagy arra lelkesitenék a népet, hogy támogassa a hitsorsosait és legyen korrekt velük szemben, egész közéleti működésüket »abban élék ki«, hogy örökösen a zsidókat szidják, s a zsidóság bűneinek szakszerű ismertetéséből áll az egész tevékenységük. Jól aláhuzva és erősen hangsúlyozva azt, hogy nagyon is bölcsen tennék testvéreink, ha a zsidóktól megtanulnák a hitsorsosok iránti kötelességet, az összetartást és kölcsönös segítséget, készséggel elismerjük, hogy a zsidók sok helyen rászolgáltak a zsidótörvények életbeléptetésére. Azt azonban nem helyesíthetjük, sőt, erősen kárhozzatjuk, hogy új nagyjaink a fürdővízzel a gyereket is kiöntik s hogy minden bajnak okát a zsidóságban keresik. És, valamint helytelen a gazdasági bajok egyedüli okozóul a zsidókat a nép elé odaállítani, mert hiszen ebben a világszerencsétlenségben sok jellemtelen keresztény is nagy mértékben bűnös: épugy égbekiáltó bűn a zsidóság bűneinek megtorlása címe alatt a bibliát s az ennek alapján álló kereszténységet is üldözni és becsmérlni.

Aki józan ésszel és becsületes jóakarattal bocsát-

kozik ennek a kérdésnek taglalásába, annak két dolgot nem szabad szem elől téveszteni: az egyik az, hogy a biblia nem a zsidóság tulajdona, hanem Krisztus óta a kereszténységé; a másik az, hogy a mai zsidóság nem azonos azzal a hajdani zsidó néppel, amelyet Isten a kinyilatkoztatás letéteményeséül kiválasztott. Bizonyítjuk mind a két állítást. Az ujszövetségi Szentírásból tudjuk, hogy a zsidó nép érdemtelené tette magát arra, hogy Istennek továbbra is választott népe legyen és a kinyilatkoztatás letéteményese maradjon, amikor Krisztus tanítását megvetette, az Istenembert keresztrefeszítette és az apostolokat hiveikkel együtt még Krisztus mennybemenetele után is ádáz gyűlölettel üldözte. Nem akarunk itt Ch. Chamberlain tulzásába beleesni, aki azt hangoztatta híres művében, hogy manapság már nincsenek is izraeliták, mert Jeruzsálem elpusztításakor a zsidó nemesség mind egy szálig elveszett és csak a csöcselék tudott megmenekülni; de a napnál is világosabb, hogy a Talmudban, a Sulchan Arukhban, Majmonides könyvében stb., mindenütt ugyanazokkal a tanításokkal találkozunk, amelyeket Krisztus Urunk, mint a farizeusok tanításait ostromozott. És, bármennyire iparkodtak is a farizeusok ezeket a tanításokat Mózes hagyományai gyanánt terjeszteni, maguk az apostolok, akik pedig Krisztus tanításának leghitelesebb magyarázói voltak, ezeket a »hagyományokat« mind elvetették s épen amiatt a zsidó papok részéről eretneknek neveztettek, akiket bárhogya és bárhol ki kell irtani. A zsidóság tehát a Bibliához való minden jogát elvesztette, amikor az abban megjövendőlt Messiástól elfordult.

Minthogy továbbá az Ur Istennek cselekedeteit senkinek nincs joga bírálni, nem lehet firtatni azt sem, hogy az Ur miért választotta ki épen a zsidó népet, amely annyiszor hitvány módon elhagyta Őt és bálványimádásra vetemedett, mert hiszen épígy kifogásolhatná valaki azt is, hogy miért tette Rómát a kereszténység fővárosává, mikor előre látta, hogy 1870-ben meg fogják alázni benne Krisztus helytartóját. Nagyon gyenge érv az a Biblia érvényessége ellen, hogy annak

őrzője Krisztusig a zsidó nép volt; mert miként Krisztus Urunk az egész világ megváltására született és egész élete csak mint emberé volt Zsidóország határai közé mintegy fizikailag korlátozva: épugy a tan, amelyet hirdetett s az a Szentírás, amelyet bizonyításul számos esetben idézett, az egész világ kincse lett, mikor azt parancsolta: »Elmenvén, az egész világra, tanítsátok minden népeket.«

Nem tulozunk, amikor azt mondjuk, hogy egyes rövidlító népvézek a fürdővizzel a gyereket is kiöntik, amikor a zsidóság elleni hadjáratban a Bibliát is máglyára akarják hajítani. Nem kis tudatlanságról tesznek bizonyosságot akkor, amidőn a Bibliát holmi zsidó rabbik tákolmányának nevezik és ősi eredetét gyátra »adataikkal« el akarják vitatni. A Biblia a világ legszentebb könyve, az Isten szavainak gyűjteménye és ezért a legnagyobb tiszteletben kell maradnia minden krisztushívó előtt, noha a zsidóság őrizte azt a megváltás idejéig, és épen ezért nem lehet föltenni az isteni gondviselésről, hogy annak meghamisítását bármikor is megengedhette volna. Ami pedig a Bibliának hitelességét, vagyis a Mózesről leírt szövegnek sértetlen fennmaradását illeti, maguk a zsidók is azt tanítják, hogy Mózes az egész Tórát mind a tizenkét törzsnek egy-egy példányban leírta, s ezek továbbadták Eleázárnak, Fineesnek és Jozsuának, ezek Hélinek, Héli Sámuelnek, Sámuel Dávidnak, Dávid Achijának, Achija Illésnek, Illés Elizeusnak és így tovább. Nem kellene tehát azoknak az uraknak annyit kertelniök: ne a Biblia hitelességén rágódjanak, hanem mondják ki őszintén, hogy nekik maga a kereszténység van utjukban, mert a keresztény tanítás gátolja céljaiknak megvalósítását, amennyiben visszatartja a népet az ő tanaiknak való behódolástól. Minthogy pedig e feletti ádáz dühökben mindenütt ellenséget látnak, a fölséges Jehovát is hamis istennek nevezik, aki csak bosszuálló tud lenni, aki a zsidó népet rablásra, lopásra és minden más nép kiirtására, elnyomására utasítja. Mi mindent lehet belemagyarázni ebbe a szent könyvbe, ha valaki kellő tudás nélkül, csak

ugy dikicesel meg árral ront neki. Szörnyüségcs disztinkeciókat állítanak föl ezek az urak; így például azt tanítják, hogy a zsidó nép nem azonos az izraelitákkal, ezért üldözték a zsidók a prófétákat s még maiglan is úgy gyűlölik, hogy a próféták neveit egy gyereknek sem adják, mert a próféták nem a zsidó fajból származtak. Szerintük ezért harcolt a zsidó Dávid az izraelita Saullal, s ahol valami gonoszság történt, azt mind a zsidók és nem az izraeliták vitték véghez; Juda zsidó város volt, míg Galilea pogány, azért jött innen a Megváltó. Egész könyvet lehetne összeírni azokról a badarságokról, amelyeket újabban nálunk is terjesztenek a Bibliáról, sajnos, eredménnyel, mert a magyar mindig majmolta, habzsolta azt, ami idegen; azonban nem nagyon érdemes ezekre a bolondságokra sok szót vesztegetni, mert hiszen valamennyi az erkölcsi romlás szemétdombján terem s nem a tudományos kutatások eredménye. Most azonban az a szép és hódító, ami olyan zagyvalék, hogy nem lehet megérteni; borzalmas szóalkotásokból, kifecamított kifejezésekből és lehetetlen szóvonzatokból áll ezeknek az írásműveknek és szónoklatoknak frazeológiája és rettenetesen hasonlít az örökké nevezetessé lett debreceni eszmadia kéjgázára...

Borzalmas vallási elméletek kóvályognak megkötőgösödött korunk puszkaporos levegőjében. Minden utcáskoron faji vallásról beszélnek a politika eszmadiai, akik a vallást legfőllebb valami vitézkötéses vagy ántántsíjjas egyenruhának szeretnék degradálni, de sejtelmük sincs arról, hogy a vallás tulajdonképpen a legfőbb Urhoz való viszonyunknak törvényeit tartalmazza, tehát sem a magyar, sem a cigány vagy zsidó faj keretei közé józan ésszel be nem lehet szorítani. Ugyanilyen hóbort az, hogy mindenik fajnak, vagy népnek a véreben kell keresni a vallás eszményét; micsoda megkerült észjárás kell ahhoz is, hogy az anyagban, a fajban, a vérben keressük a szellemi tökéletesség mértékét és attól tegyük függővé ezt a tökéletességet, hogy valaki melyik fajhoz tartozik! Milyen buta babonára

viszi a gőg a vallástalan embereket! Hogyan lehetne egy folyadék a lelki tökéletesség alkotóeleme?

Hasonló hóbot nálunk a »turáni vallás« portálása. Először is tudnunk kell, hogy ilyen vallás soha nem volt; semmiféle komoly adat nem maradt fenn a régi időkből arra nézve, hogy a Turánban élő magyarok milyen vallási életet éltek, miben állott az ő vallásuk tanítása. Ellenben jönnek az ujpogány vezérek és ők mindent tudnak. Kieszelik, hogy a mi őseink az egy igaz Istent Hadurnak nevezték, holott azok ilyen nevű Istent soha nem ismertek, sehol nem tiszteltek. Akinék birtokában megvan pl. az Uj Lexikon, az elolvashatja az 1609. lapon, hogy ezt az elnevezést Székely Sándor találta ki és 1823-ban, a »Székelyek Erdélyben« című színdarabjában bocsátotta világgá. Azelőtt ennek az elnevezésnek híre sem volt; szörnyű kómiкус tehát, mikor egy hangjátékban bizonyos árpádkori ifju magyar hölgyet a »Hadur galambja« névvel cicomáznak föl. A mi népboldogítóink ugyanis fogták ezt az ujsütetű mitoszt és szerkesztettek hozzá egy turáni vallást a keresztény hit kiküszöbölésére, akár csak az az egyszerű szabó, aki egy cifra gombot talált és csinált hozzá egy saját kreációju kabátot.

Nem egy demagóg hordóbeszédében hallottunk olyan kijelentést, hogy Magyarország minden bajt és megaláztatást a kereszténységnek köszönhet, mert a keresztény vallás folyton a szelidséget meg az alázatosságot hangoztatja, a magyar pedig bátor és büszke nép volt mindig! Ez sem egyéb történelemhamisításnál. Tudnunk kell, hogy a magyarság a kereszténységnek köszönhet mindent: kulturát, nagyságot, jólétet, fennmaradást, segítséget, erkölcsöket; de viszont azt se feledjük el, hogy a keresztény erkölcsök alapja a szelidség és az alázatosság, amelyeket csak a pokol ebei szoktak megugatni. »Tanuljatok tőlem, mert én szelid vagyok és alázatosszívű«, — mondá a keresztény vallás isteni alapítója. Szent Ágoston mondja: »Nagy akarsz lenni? a legkisebben kezdjed; Valami magasba nyúló épületen gondolkodol? Akkor először az alázatosság fundamentomáról gondoskodjál. És, mikor valaki egy

épületet akar és tervez, annál mélyebbre ássa a fundamentumot, minél nagyobb lesz az épület, és maga az építmény amikor elkészül, a magasba nyulik, míg, aki a fundamentumot ássa, a mélységbe görnyed.» (10. beszéd az Ur ígéiről.) Szent Bernát ugyanezt az igazságot még tömörebben fejezi ki, amikor így szól: »Alázatosság nélkül, merem mondani, még Mária szüzesége sem tett szett volna Istennek.« (II. homilia a »Küldelék az angyal« evangéliumi szakasról.) Az ilyeneket, akiknek annyira fáj a keresztény alázatosság, kérdezzük meg Sirák fia szavaival (10. fej.): »Mit kevélykedik a por és hamu.« Ők akarnak tudósabbak lenni azoknál a nagy szenteknél? Azt mondja a klasszikus: »Nézd a buzakalászt: büszkén emelkedik az égnek, míg üres; és ha megért, földre konyitja fejét.« Ilyen üres kalászkok azok a széllelbélelt áltudósok, akik a sámánok uralmát akarják a hierarchia trónjába ültetni.

Ne hallgassunk azokra a léhákra se, akik azt panaszolják, hogy ők nem tudnak egy valláshoz sem csatlakozni, mert mindegyik azt állítja, hogy ő a tökéletes; tehát inkább egyiket sem tartják; az olyanokat se hallgassuk meg, akik azt mondogatják, hogy mindegy, akár melyik templomba járunk, hiszen mindenütt ugyanazt az Istent imádjuk. Ezek a szélhámosok ugyanis ilyen hazugságokkal leplezik vallástalanságukat és ily könnyűszerrel akarnak szabadulni minden kötelező vallásgyakorlat alól. Mi azonban mindenütt és mindenkor a hamisítatlan keresztény tanítás iránytűjét tartjuk a kezünkben, hogy, miként szent Pál mondja, »ne vessen ide-oda bennünket a tanítás bárminő szélfuvása, emberi megtévesztéssel és tévedésbe ejtő álnoksággal.« (Efezusiakhoz írt levél, 4. fej.)

Ne üljünk fel olyan nevetséges rágalmaknak sem, amelyeket ujságokban, előadásokban gyakran olvasunk és hallunk, hogy t. i. a katolikus Egyház tiltja a biblia olvasását, mert ilyen tilalom soha nem jelent meg. Vagy pl. hogy a »tiszta« evangéliumot üldözik nálunk; mi ugyanis csak azt kárhoztatjuk, ha valaki kellő ismeretek nélkül, egyházi magyarázat nélkül olvassa a bibliát s abból képtelen és lehetetlen tanításokat tákol össze.

Ennek a »szabad« magyarázatásnak eredménye pl. az is, hogy Amerikában több, mint százötven felekezet veszekszik az Evangéliumon és mindegyik a saját szája íze szerint magyarázza.

Egy a Krisztus, egy a kőszál, egy az igazság és csak egy lehet az üdvösség forrása is.

Van Isten.

Ennél a komoly tárgynál egy régi epizód jut eszembe, amely találóan jellemzi a mai materialisták és pozitivisták mentalitását. A fent előadott érveket soroltam föl valamikor egy megátalkodott uriembernek; egy darabig figyelmesen hallgatott, aztán hirtelen ezzel a felkiáltással szakított félbe: »Csak nem akarja velem elhitetni, hogy van Isten?«

Ime, kérem, itt fekszik a kutya elásva. A mai »tudományos« tagadókkal nem érdemes addig »magasabb témákról vitatkozni, amíg meg nem kérdezzük őket, hogy hisznek-e egyáltalában az Istenben. Esztergomi diákkoromban a szent Anna-templomban hallgattam egyszer Keményffy Dániel ferencrendi páter prédikációját egy májusi ájtatosságon, amikor többek között ezt mondta: »Nem akarom ájtatos hallgatóimat az Isten létezésének bebizonyításával megsérteni.« Mikor kijöttem a templomból, egy öreg magyar így szólt a másikhoz a hátam mögött: »Pedig hát jó lett volna, legalább tudnánk, hogy mit feleljünk a jegyző urnak.« Ez a két magyar jutott eszembe, amikor néhány évvel ezelőtt Tóth Tihamér egyik prédikációjában ezeket hallottam: »Hiszsz Istenben? — Hát hogyne hinnék — mondod te, — hiszen különben nem lennék itt!« Sajnos, nem egészen így van; sokan járnak a templomokba manapság, mert ez divattá lett, konjunktura lett. Nem mondom, hogy ez nem öröndetes, mert mi, akik a liberális érában nőttünk föl, emlékszünk még arra, hogy ilyesmiért kigunyoltak bennünket, a hivatalnoknak elvágták az útját az előléptetéstől, a tanárembert gyengeelméjűnek nevezték el,

az orvost, ügyvédet meg pláne terhelt lelkiismeretünk tartották. Manapság már mindenki nyugodtan gyakorolhatja a vallását, ha mindjárt katolikus is. Az Üdvözítő azonban úgy tanította, hogy nem mindenki, aki azt mondja, Uram, Uram, megyen be a mennyek országába.» (Sz. Máté evang. 7. fej.) Nos, tehát nem lenne jó tudni, hogy azok közül, akik vasárnaponként a templomban diszelegnek, hányan vannak, akik legalább azt mondanák el, hogy Uram, Uram? Jól tudjuk, hogy nagyon sokan még ezt a két szót sem éjtik ki, hanem csak bámészkodnak, az urak a hölgyeket nézik, a hölgyek a mások toalettjeit mustrálják, s általában valahogyan elszórakozzák ezt az obligát husz percet, akik véletlenül nem a mise közepére robognak be. Hiszik ezek, hogy abban a tabernákulumban maga a fölséges Isten van jelen? Bajosan! Nem lenne célszerű az ilyeneknek bizonyítani, hogy van Isten? Igazán nem végeznénk fölösleges munkát. Lássuk tehát!

1. Ha gondolkodó elmével nézzük a világot, látnunk kell, hogy az egész világnak, sőt a végtelennek látszó messzeségben keringő világoknak létezése is *esetleges*, vagyis csupa olyan lényekből áll, amelyek lehetnek vagy akár nem is lehetnének; el lehet tehát képzelni a nagy mindenséget pl. a Föld és a Hold nélkül. Azonban minden esetleges lény az ő létezésének okát egy másik lénytől birja; ha pedig az a másik lény is esetleges, akkor ez is egy másik lénytől függ. Minthogy pedig semmi sem állhat fenn lételének elegendő oka nélkül és minthogy az esetleges lényeknek önmagukban elegendő létezési alapjuk nincsen: az esetleges lények sorozata nem nyulhat a végtelenbe, hanem kell lennie egy szükségszerű Lénynek, aki az esetleges lények létezésének a tapasztalat által bizonyított okát önmagában birja. Ez a Lény nem lehet több esetleges lénynek összetétele, mert, ha a végtelenig sokszorozzuk is az esetleges lényeket, nem fogunk egy szükségszerű lényt kapni. A természettudósok is megállapították, hogy sok olyan lény található a világon, amelyek valamikor nem voltak; sok ilyen esetleges lényt látunk magunk is elmulni, mert a valamivé levés tökéletlen, tehát nem

adhatja meg a létezés okát. Kell tehát egy fensőbb erőnek lennie, amely az esetleges lények milliárdjait életre hívta, akinek szükségszerűségében mindezek létüknek okát birják. Ezt a Lényt Istennek nevezzük.

2. A világ alárendelt okoknak összessége, komplexuma, vagyis olyan okoké, amelyek egyuttal eredmények, okozatok. Így pl. minden kozmikus befolyás, amely az állat- és növényvilág létrejöttéhez és fenntartásához szükséges, alá van rendelve egy másik befolyásnak. Azonban ezek az egymástól függő, egymásnak alárendelt okok egy föltétlenül első okot szükségszerűen föltételeznek, amely első ok az okozás erejét, s így saját lételet is önmagában birja, »okozatlan ok«, aki maga a Lét, aki egyedül mondhatja magáról: Én vagyok a létező, a Jahveh, miként Mózesnek kijelentette az égő csipkebokornál.

3. Ebben a világegyetemben minden mozog, minden változik, átalakul. Ami azonban mozog, az nem magától mozog, hanem más erőtol mozgattatik; ami változik, az más erőnek befolyása folytán változik; ami átalakul egyik állapotból a másikba, egyik létformából a másikba, az valamely külső behatás folytán megy át. Kell lennie tehát egy első Mozgatónak, aki mozgat, de ő nem mozgattatik; ez pedig nem lehet anyag, hanem csakis szellem, aki akaratának független, örök parancsával valamely (illetőleg minden) mozgást, amely be fog következni valamely időpontban, megmásíthatatlanul meghatároz, tehát önmaga által cselekszik s következőleg önmaga által létezik s Ő maga a Lét.

4. Az egész világban bizonyos célszerűségi rendet találunk; minden természetes ok alkalmasan van elrendezve, hogy megfelelő célját elérje; a föld megtermi és táplálja gyümölcseit, a test minden szerve pontosan ellátja a reá tartozó életfunkciókat. A dicső természetnek ez a bámulatos rendje nem származhatik magától az anyagtól, a világnak csodálatos harmóniája nem lehet egy értelem nélküli valaminek a produktuma, mert minden rend értelmes szerzőt tételez föl, aki az egyes dolgokat rendszerbe állítja, s aki az egymásra való hatások viszonyait kellő pontossággal meg-

szabja. Bármily csodálatos a legkisebb teremtmény is, bizonyos tökéletességi fokokat kell a mindenségben, valamint az erkölcsi rendben is megállapítanunk; ezek a tökéletességi fokozatok azonban egy legmagasabb tökéletes lénynek lételetét bizonyítják, akitől a tökéletlen lények az ő korlátolt tökéletességi fokukat nyerik. Senki sem adhat olyat, ami neki nincsen, senki sem vehet tökéletességet, csak a legtökéletesebb Lénytől. Mindenik tárgyban a tökéletességnek csak egy bizonyos része található; ki szabta meg ennek mértékét, ki szabta meg az illető tárgy befogadóképességét? Ezt az anyag sajátosságaiból kimagyarázni nem lehet, mert minden határolt tökéletesség egy legtökéletesebb Lény ragyogásának visszfénye.

Valóban nagy és rettenetes a Teremtőnek a hatalma és fönsége, úgy a térben, mint az időben. A csillagász az ő tökéletes műszereivel a csillagok millióit számlálja meg, de még maiglan sem tudta megállapítani, hogy ezeken a szférákon túl nem keringenek még millió napok, hiszen a Tejút utolsó csillagának fénye is csak tizenegyezer fényév múltán érkezik hozzánk! És, ha meggondoljuk, hogy a Teremtő már a világ teremtésének első perce előtt is élt, amint hogy élnie kellett, mert, ha Őt más valaki a létezésben megelőzte volna, akkor Ő nem lenne teremtő Isten: önkéntelenül is fölvetődik bennünk az a kérdés, hogy mennyi idővel előbb élt, ha ugyan lehet időről beszélni arra a korra vonatkozólag, amelyben nem voltak meg még az égitegek, amelyeknek járása az emberi évek számításaihoz az alapfogalmakat adta? Millió és millió éveket gondolhatunk el és az Ur akkor már volt! Szédületes korszakokat képzelhetünk el és az Ur akkor már volt! A végtelennek végtelenjeit állíthatjuk lelkünk elé, és az Ur akkor már volt!

És lesz és élni fog mindörökön örökké!

Mily rövidlátó, mily hitvány az ember, amikor az Istenségnek, az Örökkévalóságnak mindenhatóságát tagadni merészezi!

De hát vajjon, miért tagadja?

Legfőképen azért, mert ennek a mindenhatóság-

nak tulajdonságai, kihatásai közé tartozik az az igazság is, hogy Istenünk gondot visel reánk. Ez az igazság pedig, amily édesen hangzik minden jámbor ember fülében, épolyan kellemetlen mellékgondolatokat kelt az olyanok lelkében, akik gondviselő nélkül, gyám nélkül, bíráló nélkül, minden beavatkozástól menten szeretnék ezt a földi életet »harmónikusan« leélni. Van Isten? Hát hadd legyen! Szivesen elhiszik, hogy ezt a nagy mindenséget valami nagy szellem alkotta ilyen szépre; azonban, hogy az a nagy szellem ennek a sártekének csetepatéjával törődne, hogy a gyarló ember csinytevéseinek felirogatásával foglalkozna: ez már a papok találmánya. Szó sincs róla, nagyszerű hivatást tölt be a vallás, amikor ilyen jámbor terrorral az emberek erkölceit ápolja, javitgatja, de, hogy az a felsőbb valaki ezzel a hangyabollyal törődne, vagy pláne, hogy szóba állt volna valamelyikkel s neki törvényeket diktált volna, ezt »a tudomány mai állása mellett« lehetetlen elfogadni. Az Isten mindent megtehet, de ilyet már mégsem tehet meg...

Mit feleljünk erre az ellenvetésre?

Először is azt, hogy ez nem új elmélet, hanem már több ízben ütötte föl fejét s mindannyiszor meg is cáfolták. Már az epikureusok is tagadták az Isten gondviselését, akiket már a Talmud is elátkoz. A sztoikusok, pesszimisták szintén olyannak képzelték a jó Istent, aki csak ül odafent és semmi gondja sincs az emberekre. Schopenhauer, Hartmann ugyanezen az alapon tanítják, hogy a világ, ahogyan most áll, föltétlenül rossz.

Méltatlanul vonják kétségbe az Isten gondviselését a fizikai bajok, betegség, károk, csapások, halál miatt, valamint a földi javaknak egyenlőtlen (mint mondani szokás: igazságtalan) elosztása miatt, továbbá a szerencse igazságtalansága miatt, mikor a gonoszokat bővelkedni látják a földi javakban, míg az igazak meg vannak azoktól fosztva. A szentatyák és bölcsek tanítása szerint ugyanis ezek a bajok nemhogy kárára lennének az isteni gondviselésnek, sőt, inkább bizonyítják azt. Ugyanis a tökéletesség a változatosságot követeli, a változatosság pedig a javak egyenlőtlen elosztását hozza

magával, az egyenlőtlen elosztás pedig minden baj kizárásával nem lehetséges. Figyelembe kell vennünk továbbá azt is, hogy az isteni gondviselés elsősorban a közjót tartja szem előtt, ez pedig sokszor megköveteli olyan hiányok megengedését, amelyek az egyeseknek kárával járnak. Mert, miként szent Tamás mondja, »ha minden baj megakadályoztatnék, nagyon sok közjó szenvedne hiányt.« Minthogy pedig a fizikai rendet alá kell rendelni a morális rendnek, a fizikai bajokat néha megengedi a mindennek Gondviselője, hogy azok a köznek javára, és az Ő dicsőségére szolgáljanak. Ha továbbá ezeket a bajokat a hit világánál szemléljük, akkor mindjárt látni fogjuk, hogy ezek nem gátolják az isteni gondviselést, minthogy vagy az erendő bűnnek következményei, vagy a tényleges bűnök büntetései, s így nekünk azok levezeklésére alkalmat szolgáltatnak, valamint arra is megtanítanak, hogy az égi javakat keressük s ne itt a földön akarjuk a boldogság paradicsomát föltalálni.

Az isteni gondviselés tagadói az erkölcsi rosszakra is hivatkoznak; ezek azonban csak abban az esetben lennének ártalmára az isteni gondviselésnek, ha Isten a gonoszságot nem büntetné, vagy, ha a gonoszság az Ő tőle megszabott rendet zavarná, vagy, ha ezekből a rosszakból az Isten nem tudna az összesség javára valamit cselekedni. És, miként a dolgok összességének tökéletessége azt követeli, hogy nemcsak rombolhatatlan, hanem romlandó dolgok is legyenek, épügy ezzel jár az is, hogy némely dolgok eltérjenek a jóságtól, tehát el is térnek.

Be kell ismernünk, hogy a jóknak balsorsa és a gonoszok szerencséje sokakat elkésérit, sőt, a szent férfiaknak, mint Dávid, Jób, Jeremiás ajkaira is a panasza szavait adta; azonban ezek a keserű egyenlőtlenségek csak abban az esetben szólnának az isteni gondviselés ellen, ha az igazaknak a kitűzött örök jutalom elnyerésének útjában ártalmukra lennének. Azonban minden jámbor ember tudja, hogy a földi élet nem a nyugodalom, nem a tökéletes boldogság helye, hanem a küzdelemé, a fáradoalmaké, mert ezek árán szerzünk

érdemeket az örök koronára. Ezenkívül, nem is említve azt, hogy a földi javak egyenlőtlen elosztására vonatkozó panaszok sokszor tuizott elkeseredésből származnak, nem kell elfelednünk azt, hogy a legnagyobb gonosztevő is tesz néha valami jót és azt meg kell jutalmazni azért a kevés jócselekedetért is; viszont a legtökéletesebb emberek is botlanak néha, s ezért már itt, e földön is vezekelniük kell.

Az erkölcsnek minden hü barátja és tisztelője bizakodva tekint Birájára, mint jutalmazójára, aki sugarat áraszt az ártatlanságra, s nappali fényt a homályban álló jámborra, de letépi a koszorút a méltatlan homlokról. Ha az istentagadót a trónuson, az erkölcs barátját vasbilincsen, ha az igazságot a hatalmasabb gonoszság karmai között, az ostoba tudatlanságot ítélőszéken, mint a jámbor bölcsesség kárhóztatóját, az alacsonylelkűséget bővelkedve, a nemesszívűt pedig nyomorogva látod: ne feledd el, hogy van Biró a felhők felett, aki hosszantűrő, de végtelenül igazságos!

A kinyilatkoztatás.

Azok az emberek, akik nagyon szeretnének gondviselő, gyámolító, az emberi sorsba beleavatkozó Isten nélkül, a saját izlésük, szeszélyük, a magukformálta erkölcsi szabályok szerint élni, rettenetes rosszul érzik magukat, ha az isteni kinyilatkoztatásról hallanak. Kéz-lábbal tuskodnak az ellen, hogy az isteni kinyilatkoztatás lehetséges vagy pláne szükséges. Ezt az ádáz tagadást legfőképen a következetlenség jellemzi. Hogyan lehet ugyanis az Istent elképzelni mindenhatóság nélkül, ha nem tehet meg mindent, amit akar, ha nem tud mindent, még a föltételeken beálló jövőt is, akkor nem Isten! Egy mindenható Istentől pedig nem lehet elvitatni azt a jogot és képességet, hogy akaratát közölje az Ő teremtményeivel. Ha pedig már a látható természetben is sok olyan dolog van, amelyek meghaladják az emberi értelmet: annál in-

kább meghaladják az Istenség titkai még az angyalok értelmét is. Minthogy pedig az emberi értelem nem mindentudó, de véges értelmével mégis képes megérteni, felfogni az Isten kinyilatkoztatását: a kinyilatkoztatás igenis lehetséges. Amint tehát hatalmában áll Istennek, hogy valakit kiválasszon és azzal akarátát közölje: épugy az embernek is föl kell ruházva lennie azzal a képességgel, hogy az így közölt akaratot — megfelelő természetfölötti felvilágosítás segítségével — kellőképen felfogja.

A kinyilatkoztatás szükséges a tulajdonképeni értelemben vett hittitkok megismerésére. Hittitkoknak (mysterium) nevezzük általában azokat a szent dolgokat (arcana), amelyek rejtve vannak előttünk, amelyeknek ismeretéhez egyáltalán nem tudunk eljutni. Szükséges pedig a kinyilatkoztatás, ha elfogadjuk azt a föltevést, miszerint az ember fölemeltetett egy természetfölötti célhoz. E föltevés esetén az embernek ismernie kell azt a célt, hogy arra törekedni tudjon: ismernie kell továbbá az Isten akarátát, aki őt erre a célra elrendelte, különben nem tudja azt a célt komolyan kívánni, minthogy az ember minden szükségletét meghaladja; ismernie kell továbbá eszközöket és föltételeket, hogy azt a célt elérje. Mindezeket pedig a kinyilatkoztatáson kívül semmi más módon nem lehet megismerni, minthogy ez a megismerés az Isten szabad-akarátától függ. Ha pedig az embernek szabad gondolatait sem lehet az ő kinyilvánítása nélkül megismerni, annál kevésbé lehet Istennek az ember természetfölötti rendeltetésére vonatkozó terveit az Ő külön kinyilatkoztatása nélkül megismerni.

Az eredeti bűnök következtében ugyanis az ember értelme elhomályosult, vagyis nehezen tudja az erkölcsi igazságokat megismerni; az akarata hajlamos lett a rosszra s nehezebben tudja a vétkeket legyőzni és az erényeket gyakorolni. (Tanquerey: Synopsis Theol. dogmat. 681.). Az eredeti bűn a szabad-akaratot meggyöngítette (noha nem vette el) és hajlamosá tette a vétekre. (Hurter: Medulla Theol. dogmat. 641., 642.). Az emberi nem tehát a jelenlegi ál-

lapotában erkölcsileg képtelen a saját erejéből, vagyis Istennek különös segítsége nélkül, amilyen a kinyilatkoztatás, tökéletesen, teljes bizonyossággal, tévedéstől mentesen megismerni azoknak a vallási igazságoknak összességét, amelyek az élet helyes vezetéséhez megkívántatnak. (Tanquerey 41.)

Tudjuk a történelemből, hogy azok a népek, amelyek nélkülözték az isteni kinyilatkoztatást, a legsiralmasabb tévedésekbe, a legocsmányább bűnökbe sülyedtek, és még a legjelesebb bölcséik sem tudtak az egy igaz Isten ismeretéig eljutni. És, ha ezek a még maiglan is ünnepelt bölcsék is olyan szánnalmas tévedésekbe estek a hit dolgai körül, mi jögon tanítják a máí ál-bölcsék, hogy csak őket kövessük, és bizton eljutunk az igazság megismeréséhez?

Minthogy pedig a kinyilatkoztatás Isten részéről csakugyan megtörtént, vagyis bebizonyosodott dolog az, hogy Isten szólott egyes szent férfiakhoz s közölte velük akarátát és törvényeit: nem elegendő egyszerűen hinni egy személyes Istenben, hanem hinni és követni tartozunk, amit Ő kinyilatkoztatott. Ezek a kinyilatkoztatások a Szentírásban vannak összegyűjtve.

Az ószövetségi Szentírásról tudnunk kell, hogy ezek a szent iratok tartották a zsidó népet oly magas vallási és erkölcsi nivón, amilyennel egy ókori nép sem dicsekedhetett. Az ásatások alkalmával napfényre került leletek mind fényesen bizonyítják az ószövetségi Szentírás előadását és sorra megdöntötték a vallástagadók által terjesztett azt a tanítást, miszerint ezek a szent könyvek későbbi eredetűek volnának és nem Mózesztől vagy a prófétáktól származnának.

Az evangéliumokról pedig tudnunk kell, hogy azok teljes hitelt érdemlő történeti források és nem Krisztus után száz évvel íródtak. »A kereszténység első két százada az írott bizonyságok olyan tömegét nyújtja az evangéliumok korai eredetéről, hogy azt kétségbevonni már egyáltalán nem lehet.« (Bangha: Válaszok.)

A vallástagadóknak az evangéliumok hitelességéről terjesztett abszurd állításait hittudósítóink már számtalanszor megcáfolták és terjesztőik tudományta-

lanságát fényesen bebizonyították. Ne feledjük továbbá, hogy, akiben igaz hit és becsületes jóakarát van az igazság befogadására, az nem fog kételkedni arról, hogy a gondviselő Isten nem engedhetett meg ilyen tévedéseket és megtévesztéseket, kivált, ha épen ezekben a szent könyvekben kell az igaz hit alapjainak letéve lenniök. Aki viszont nem akar hinni, nem akarja az igazságot megismerni, az ezerféle kibuvót fog találni, hogy valamely igazságot ne kelljen neki követnie; egy szóval: hogy ne kelljen neki becsületes keresztény életet élnie.

Nagyon tévednénk, ha azt hinnők, hogy az Isten létezése ellen tusakodókat a fent ismertetett ész-okokkal mindegyiküket meg lehet győzni. Ugyanis, valamilyen a belgyógyászati tudomány is tehetetlenül áll egyes szervek betegségeinek gyógyításánál, kivált, ha magában a központi idegrendszerben gyógyíthatatlan hibák vannak: épügy mi is hasztalan érvelünk az istentagadók elméjéhez, mikor ott a szív romlottságából származik a legvilágosabb igazságok tagadása. Amint ugyanis már fentebb kifejtettük, az emberek csak azért tagadnak, mert az igazság elfogadása reájuk kényelmetlen terhekkel, erkölcsi szabályok megtartásával járna. »Ha sokáig hallgatom, — mondja az ilyen magában — a szentelen még a gyóntatószékbe viszl!« Ezek a sokszor iskolázott, előkelő emberek szörnyen idegenkednek attól, hogy meghajtsák fejüket az Istenség előtt és kemény nyakukat Krisztus ígájába hajtsák. Ők szabadon akarnak élni, gondolkozni és mulatni. Ezek az ugynevezett gyakorlati atheisták, akik nem tudnak helytálló elméleteket fölállítani az ész-okok ellen, hanem tulajdonképen azért tagadnak, mert gonoszságuk nem engedi hinni őket. Az ilyenek azután képtelennél képtelenebb elméletekbe burkolóznak, mert az igazi okot nem merik bevallani; hiszen, ha volna bennük annyi erkölcsi erő, hogy igazi keresztény életet éljenek, akkor nem vallanának olyan lehetetlen tanokat, amelyeket maguk sem hisznek el. Ezek a tévtanok olyan ócskák, oly sokszor megcáfoltak, hogy csak az elnevezés új rajtuk, a tartalom azonban siralmasan dőre. Kétségbe-

esett, képtelen föltevéseket vállanak azok, akik minden-áron ki akarnak bujni a legtermészetesebb és legszembe-
szökőbb, sőt, egyedül természetes és egyedül szembe-
szökő megoldás: az Isten elől — mondja Bangha. Ezek
azután mohón kapnak egy regényíró ötletén, mint pl.
hogy bizonyos évmilliók folyamán az anyag is termel-
het élőlényt, vagy, hogy az Isten nem is élőlény, hanem
az emberi elme produktuma; vagy, hogy az Isten azonos
az Énnel, tehát mindenki Isten, csak hogy a tökélete-
sebb fajhoz tartozók énje tökéletesebb Istent kép-
visel, és, hogy a személyes Istenben való hit elvetendő
zsidó import stb.

Ezekkel az esztelenekkel és az ő tébolydába való
tanításaikkal foglalkozni valóban meddő fáradozás vol-
na, mert náluk az észszerűség helyett az erkölcsi rom-
lottság uralkodik s ennek palástolására sütnek ki ilyen
borzalmas hóbortokat. Egy hívő, józangondolkodásu em-
ber szinte megdöbbenve kérdi: mire valók ezek a hó-
bortok, ezek az ezerszer megcáfolt hülyeségek s miért
nem jó nekik a természetes és beszédközlő Igazság? Hát
nézzék csak kedves Olvasóink azt a sértést: annak
ugyan hiába kínálunk szép tiszta patakot, mert csak
belefekszik az a pocsolyába. Vagy a patkányt hiába
dobják ki a napvilágra, csak visszasiet az a bűzös csa-
tornába. Az ujpogányok is jobban érzik magukat a po-
kol dögletes hazugságainak fertőjében, mint a tiszta
kereszténység kebelén.

»En vagyok az Alfa és Omega, a kezdet és a vég«
— mondja Krisztus Istenünk, de ők a porban csuszó
mászó féreghez hasonlóan hazug elméletekkel azt akar-
ják bizonyítani, hogy a világ az anyag belső törvényei-
ből alakult ki, noha ezeknek a belső törvényeknek
lényegét nem ismerik; azt tanítják, hogy a világot
és a világrendet a természet erői hozzák létre, de ezek-
nek az erőknél keletkezéséről, irányításáról semmi-
féle elfogadható magyarázatot nem tudnak adni; azt
hirdetik magukról, hogy ők a dicső természetet, mint
minden jónak forrását és végokát imádják, de nem akar-
nak arról tudni, hogy egyrészt a kegyes természet sok-
szor vadul pusztít és könyörtelenül megsemmisíti a

teremtmenyeket, másrészt az imádandó természet összességéhez nemcsak a szép növények és kedves állatok, hanem pl. a szamarak is hozzátartoznak...

Ne akarjanak ők olyan tanokat ránk tukmálni, aminket még csak meg sem kíséreltek bebizonyítani! Mi jogon állítják ők, hogy a lények kialakulása egy értelmes Lény közreműködése nélkül is végbemehetett? Ott voltak ők akkor? Ha továbbá igaz az, amint csakugyan igaz, hogy a természetben nincs ugrás: akkor hogyan magyarázzák meg azt a nagy ugrást, amely szerint valamely kétségkívül alacsonyabb rendű állatból a homo sapiens, a bölcs ember egyszer csak előállott?

Jól jegyezzük meg magunknak, hogy nem az a fontos, hogy az újpogányok miféle ujdonsült tanokat tállalnak föl a vallásos erkölcs kötelmeiből szabadulni akaró istenteleneknek, hanem az, hogy a mi igazságainkat oly alapossággal ismerjük, hogy azokat a dolog természetéből (a priori) bizonyítani tudjuk. Azt írja Márki Sándor »Az ó- és középkor története« című könyvében (46. lap.): »A nagy tömegek szempontjából értékes haladást jelent, hogy ma az emberiségnek csak kilenc százaléka bálványimádó; a többi sok millió ezer vallásban és felekezetben és ugyanannyi nyelven keresi tépelődő, háborgó lelke megnyugvását.« Bizony, tépelődik és háborog mindazoknak a lelke, akik behunyják szemüket az Igazság napja előtt, mert, miként szent Ágoston mondja, nyugtalan a mi szívünk, míg az Istenben meg nem nyugszik. Aki Istenhit nélkül él, az ne csodálkozzék, ha az élete csupa tépelődésből és háborgásból áll, mert nincs békéjük az istenteleneknek, — mondja Izaiás próféta. (48. fej.)

Szent Bernát apát mondja a szent Péter és Pál napján tartott első beszédében, hogy ezek a mi mestereink, akik bennünket nem arra tanítottak, hogy miként kell Plátot olvasni, vagy, hogy miként kell Aristoteles furfangjait kiforgatni, vagy mindig tanulni és az igazság tudományához soha el nem jutni. Megtanítottak engemet élni. Igen, ez volt az ókori bölcsék tudálékosága, hogy mindig magyaráztak, de az igazság lényegéhez soha el nem jutottak, mert hiányzott náluk a ki-

nyilatkoztatás szövetneke. Mennyivel többet látott az élet igazságaiból Ábrahám, a pátriárkák atyja, vagy Mózes, a törvényhozó, vagy bármelyik a próféták közül! Valóban mindaz, aki őszinte igazságszeretettel forgatja azokat a könyveket, amelyeket ezek az inspirált szent férfiak írtak, az első órában érzi, hogy mennyivel tisztább világosság árad ki belőlük, mint a pogány bölcsenek tapogatózó okoskodásaiból.

A liberális gondolkozásu embereknek kedvenc ellenvetése az, hogy miért nem történnek manapság csodák. Valahányszor ezt az együgyű ellenvetést hallok, mindig eszembe jut egy öreg falusi plébános csattanós felelete, akinek prédikációját még gyerekkoromban hallgattam. »Miért nincsenek manapság csodák? Hát miért nincsenek manapság becsületes emberek? Vajjon érdemes volna a mai hitetlen, bűnökbe süllyedt, liberális, vallásgunyoló, jellemnélküli embereknek csodákkal kedveskedni?«

Régen hallottam ezt a talpraesett érvelést, de nem tudtam elfelejteni. Mi tagadás, sokszor hasznát vettem. Így van ez, kedves keresztény testvéreim; már bölcs Salamon is megmondta, hogy »a gonoszok nehezen javulnak meg és a bolondoknak végtelen a száma.« (Prédikátor 1. fej.) Ezeknek hiába cselekedne a jó Isten akár mennyi csodát, meg nem javulnának. Hiszen tudjuk, hogy Krisztus Urunk csodáival sem érték be a farizeusok, hanem más és más csodákat kívántak, nem azért, hogy higgyenek, hanem, hogy lépre csalják az Üdvözítőt. A mai hitetlenkedők is olyan égi mutatványokat szeretnének, amikről mozifölvételeket is lehetne csinálni, de meg nem javulnának azok láttára sem. Mennyi ezer csoda történt már Lourdesban, és tán megjavultak az emberek? Még maguk a franciák sem nagyon. Bátran állíthatjuk tehát, hogy azok, akik annyira követelik a csodákat, azok semmiféle csoda láttára sem térnek meg, míg az őszinte, jámbor emberek, akiknek szíve kész az igazság befogadására, tisztelettel adnak hitelt a nem az ő életükben művelt csodáknak és hódolattal imádják a mindeneket csodálatos módon fenntartó Mindenhatót.



Christus imperat!

Az ujpogányoknak a biblia-magyarázás tudományába való belekontárkodása nem lenne egyéb szárnalmas vagy nevetséges szópuffogtatásnál, ha nem tapasztalónok nyomában a lelkek elhidegülését, elfordulását a keresztény eszmétől, az egyedül igaz vallástól, magától az üdvözítő Krisztustól. Mert ezek az ujpogányok magát Krisztust is zsidónak szidalmazták és tanítását egy színvonalra helyezik a rabbik irataival, így akarván indirekte a nagy tömegekkel elhitetni, hogy a keresztény tan káros a fajra, a nemzetre, mert a zsidó biblián alapszik, amelynek Krisztus akarva-nem akarva, szintén bizonyosságot szolgáltat s annak megtartását elrendeli. »Nem jöttem fölbontani a Törvényt, hanem betölteni.« Ez a Törvény: a Tóra; tehát a keresztény tanítás zsidó alapon nyugszik, zsidó szellemet tukmál a világra.

Mi azonban mindezekkel a sátántól sugalmazott hazug káromlásokkal szemben továbbra is rendületlenül és lankadatlanul prédikáljuk a Krisztust, miként szent Pál mondja, ami ugyan a zsidóknak botrány, a pogányoknak pedig oktalanság, maguknak a meghívottaknak azonban, az Isten erejét és bölcsességét. (A korinthusiakhoz írt II. levél 1. feje.) Ezek az ujpogányok hadd kiabálják, amit az evangéliumban említett lázadó polgárok kiabáltak: Nem akarjuk, hogy ez uralkodjék rajtunk! (Sz. Lukács evang. 19. feje.) A mi szavunk azonban tulharsogja ezt a rekedt pokoli üvöltést, amikor napkelettől napnyugatig énekeljük: Christus regnat! Christus imperat!

*

A görög egyház szép szertartásai közül kimagaslik a húsvét szertartása; ekkor kivonulnak a temetőbe és ott, a sírok között, ünnepiesen elénekelik a feltámadási Kánont: »Krisztus feltámadt halottaiból, halálával a halált letiporta és a sírokban levőknek életet ajándékozott.« Krisztus feltámadt! Ezen az örömdetes igazságon

nyugszik a keresztény vallás létjogosultsága. »Ha Krisztus nem támad fel, — így szól szent Pál — akkor hiábavaló a mi prédikálásunk, hiábavaló a ti hitetek is!« (A korinthusiakhoz írt I. levél, 15. fej.) Ha Krisztus nem támadt fel, akkor nem volt Isten, hanem csak egy tökéletes, nagyon jó ember, aki épugy megszűnt élni, mint azok a próféták, akik egyikének a nép Őt tartotta; akkor az Ő tanításainak nincs semmi kötelező ereje, akkor az apostolok »Istennek hamis tanúi« voltak, amikor elmenvén az egész világra, minden népet tanítottak, hogy tartsák meg mindazokat, amiket Krisztus parancsolt nekik. Ezek a tanítások ugyanis hatalmasabbak a világ minden erkölcsi erőinél, és bár számtalanszor el akarták nyomni ezeket a tanításokat, soha sem sikerült; valamint, hogy most is hiába hirdetik az ujpogányok, hogy a keresztény szellem kora lejárt. Péter széke most nagyobb tekintélyt jelent, mint bármely uralkodó vagy vezér hatalma. Hiába emelik föl fejüket a tudósok, hiába bocsátanak ki kiáltványokat a nép urai, hiába mártják tollukat epébe a világ álbölcsői, hiába fognak pallost a hóhérok, hiába hordanak össze máglyákat a megtévesztett tömegek: Krisztus él! Krisztus föltámadt!

Krisztus feltámadását, ezt a legnagyobb horderejű igazságot, hasztalan próbálják a sátán szolgálói hamis argumentumaikkal cáfolni. Miként ugyanis szent Pál a fent idézett levelében elbeszéli, Krisztus Urunk feltámadása után megjelent nemcsak a tizenegy apostolnak, hanem több, mint ötszáz testvérnek egyszerre; ennyi ember pedig nem eshetik szuggesztíó áldozatává, ennyi embernek nem támadhat ugyanaz az agyréme, ennyi egyszerű, romlatlan ember nem képes egy kitalált hazugság terjesztésére. Bizonyítja ezt az igazságot a zsinagóga eljárása is; miként tudjuk ugyanis, a zsidó papok pénzt adtak a római katonáknak, hogy azt a hazugságot terjesszék, hogy ellopták Krisztus holttestét, míg ők aludtak; később pedig megostorozással próbálták az apostolokat megfenyíteni s arra bírni, hogy hallgassanak erről a tényről. Még maga a Talmud is, noha népcsalónak, gyilkosnak nevezi »Jesu«-t, egy szót

sem mer szólni a feltámadás megcáfolására. A pogány írók közül Tacitus elmondja, hogy Pilátus Krisztust halálra ítélte; Phlegon megemlíti, hogy Krisztus halálakor a nap elsötétedett; legékesebben szól azonban Josephus Flavius, a zsidóból rómaivá lett nagyhirű történetíró, aki a »Zsidó háboruról« című könyvében, a Pilátus kormányáról szóló fejezetben ezeket írja: »Ugyanabban az időben élt Jézus, a bölcs férfiú, ha ugyan férfiúnak szabad őt mondani. Mert csodálatos dolgokat művelt és tanította azokat, akik az igazságot szívesen befogadják, s igen sok követője volt úgy a zsidók, mint a nemzetek közül. Ez volt a Krisztus, akit bevádoltak a mi nemzetünk fejedelmei és, midőn Pilátus halálra ítélte, legkevésbé szüntek meg szeretni azok, akik már előbb kezdték őt szeretni. *Mert harmadnapon megjelent nekik élve*, úgy, amint a jószok ezt és más csodálatos dolgokat előre megmondottak és a keresztényeknek ő róla elnevezett nemzetsége mindmáig meg nem fogyatkozott.«

De vajjon, mi is gyűjtött volna össze oly rövid idő alatt akkora tömeget s mi adott volna annak a tömegnek olyan lángoló, áldozatkész, haláltmegvető hitet a Megfeszített iránt, ha a feltámadás tényét szem- és fültanuk tömege nem terjesztette volna? Ezek a jámbor emberek mind ismerték azokat a jövőndöléseket, amelyek a Megváltóról szóltak, s látták mindezeknek pontos beteljesedését a názáreti Jézusban. Nem ártana azoknak az áltudósoknak, akik Krisztust szeretnék egyszerű embernek kimutatni, ha őszinte, becsületes jóakarattal elolvasnák ezeket a bibliai helyeket, mert ők sokkal nagyobb tudatlanságban leledzenek, semmint maguk is gondolják. Amint tudjuk, az őszövetségi szent könyvekben meg van jövőndölve pl., hogy a Messiás Ábrahám, Izsák és Jákob nemzetségéből fog származni: »Megáldatnak a te magzatodban a föld minden nemzetségei.« (Mózes I. könyve, 12., 18. és 28. fej.) Továbbá, hogy a Dávid házából és családjából fog születni: »Ime, eljönnek a napok, és feltámasztom Dávid igaz csemetéjét, és országlani fog mint király és bölcs leszen.« (Jeremiás 23. fej.) »És vessző sarjad

Jessze törzsökéből és virág növekedik az ő gyökeréből.» (Izaiás 11. fej.) Meg van jövendölve születésének helye: »És te efratai Betlehem, kicsiny vagy ugyan Juda ezrei között, mégis te belőled származik nekem, aki uralkodó leszen Izraelben; az ő kijövetele kezdettől az örök napoktól vagyon.« (Mikeás 5. fej.) Szintugy meg van jövendölve az Ő eljövetelének ideje is: »El nem vétetik a fejedelmi pálca Judától és a vezér az ő ágyékából, amig el nem jó, aki elküldetik, és ő leszen az, akire a nemzetek várnak.« (Mózes I. könyve, 49. fej.) »Azon ige kihirdetésétől, hogy ismét fölépíttessék (visszahozassék) Jeruzsálem, Krisztusig, a fejedelemig, hét és hatvankét hét leszen.« (A »hét« szó alatt hét évet kell érteni; ez a parancs Hosszukezü Artaxerxes uralkodásának 20. évében adatott ki, hogy Jeruzsálem újra fölépíttessék; Dániel 9. fej.) »Eljő, akit minden nemzetek óhajtanak és betöltöm e házat dicsőséggel... nagyobb leszen ez utolsó háznak dicsősége, mint az elsőé volt.« (Aggeus 2. fej.) Amint látjuk, Judától már elvételét a fejedelmi pálca, a hatvankilenc évheted eltelt, az utolsó templom pedig romokban hever, tehát a megjövendőlt Messiás eljött. Szépen szól erről a tárgyról szent Aelred apát szent Lukács evangéliuma 2. fejezetének magyarázatában: »Mi, az, ó zsidók? Ti még most is a ti kíséretetekben merésetelitek Krisztust keresni?, mikor már a ti Jeremiástok szerint elhagyta házat?... Hol a templom? Hol a szüntelen áldozat? Hol a papság? Hol az oltár, amely egyedül nektek és egyedül Jeruzsálemben engedtetett meg? Tehát vagy nincs egyik sem meg nálatok, vagy, ha talán mertek ilyet tartani, azt nem az Isten parancsa szerint birjátok és így Krisztustok sincsen... Kit kerestek, ó zsidók, kit kerestek? Már kiszakadt egy kő a hegyből (Dániel 2. fej.) és betöltötte az egész föld színét, és még mindig keresitek? Ime, az egész földre szétszórva, mindenütt Krisztusba ütköztök és még mindig keresitek? A nemzetek között mindenütt Krisztus dicséreteiben a ti Allelujákat éneklik, a ti Hosszannátok zeng és még mindig keresitek Őt?«

Azoknál a zsidóknál, akik még most sem akarják

Megváltóul elismerni a názareti Jézust, hanem egy más Messiást várnak, nem sokkal jobbak azok, akik nagy tudálékossággal azt tanítják, hogy Krisztus csak egy nagy férfiú volt, olyan Konfucius, Gaulama- vagy Mohamed-féle, akinek a tana azonban sokkal tökéletesebb mindezekénél, de azért Isten nem volt. Ez az állítás is a tudatlanságon, az ujszövetségi Szentírás nemismerésén alapszik, Krisztus Urunk ugyanis világosan kijelentette: »En és az Atya egy vagyunk.« (Szent János evang. 10. fej.) A zsidók is azért akarták megkövezni, mert »ember létére Istenné tette magát«; (ugyanott). Szent Fülöpnek szintén kijelentette: »Aki engem látott, látta az Atyát is.« A zsidó főpap felszólítására, hogy ő-e az Isten fia, határozott igennel felelt (Szent Máté evang. 14. fej.) Kijelentette továbbá, hogy mielőtt Ábrahám lett volna, ő már előbb volt. (Szent János evang. 8. fej.) Ugyanezt mondja főpapi imájában az utolsó vacsorán: »Es most te dicsőíts meg engem, Atyám, tenmagadnál azzal a dicsőséggel, amely enyém volt nálad, mielőtt A világ lett.« (Szent János evang. 17. fej.) Elfogadta szent Tamás hódolatát, aki, midőn a Feltámadottnak sebhelyeit saját kezeivel érintette, így kiáltott fel: »En Uram és én Istenem!« (Szent János evang. 20. fej.) Hangoztatta, hogy neki hatalmas van a bűnöket megbocsátani, ami szintén Istenségének bizonyítéka (Szent János evang. 19. fej.), sőt kijelenti, hogy minden hatalom neki adatott az égen és földön. (Szent Máté evang. 28. fej.)

Nagyfoku elvetemültség kell annak föltevéséhez, hogy Krisztus mindezt nem valószerű értelemben, hanem csak képletesen értette és csak az emberek megnyerése céljából mondotta! Azokkal, akik ilyen aláváló föltevésekre képesek, kár egyéb dolgokról vitatkozni, mert hiszen ő szerintük egy emberben nem lakozhatott az istenség, továbbá Krisztus alája volt rendelve az Atyának, mert továbbá imádkozott az Atyához, s mert nem tudta megmondani az utolsó ítélet napját, stb. Ezek az ellenvetések is mind tudatlanságon vagy a Szentírás rosszakaratu félremagyarázásán alapszanak. Mi tehát csak annak a sokmillió szentnek a ragyogó pél-

dáját tartsuk szemeink előtt, akik a keresztény hitet a maga szent valóságában megőrizve, az egész világ bámulatát érdemelték ki s akikhez képest ezek az acsarkodó áltudósok csak százalmas bohócoknak mondhatók. Hiszen a csürécsavarásnak soha nem lesz vége, s ennek köszönhetjük, hogy ráfogták Krisztusra, hogy nem Judeából, hanem Galileából származott, ott pedig a zsidókon kívül még szkiták (szittyák) is voltak, ergo Krisztus árja volt!

Nem éréktelen dolog az sem, hogy, míg egyrészt Krisztusra árja eredetet akarnak ráfogni, másrészt a keresztény vallást a zsidó vallás függvényének akarják feltüntetni. Azonban jól tudjuk, hogy, bár a zsidó népre bizta az Ur az Ótestamentum megőrzését, nem tette kizárólagos tulajdonukká, sőt, Krisztus egyenesen megparancsolta az apostoloknak, hogy az Atyában, Fiuban és Szentlélekben való hitre minden népet megtanítsanak. Azt a történelmi tényt pedig, hogy a názáreti Jézus csakugyan élt és egyházat alapított, korántsem cáfolja meg az a körülmény, hogy némely őspogány nép legendáiban is fordulnak elő holmi megváltó-utánezatok. Nem lehet leszállítani Krisztus küldetését olyanféle ferdtésékkal sem, miszerint Krisztus nem akart volna más vallást alapítani, hanem a zsidó vallást régi érvényében fenntartani. Aki hisz Krisztus Istenségében (a nemhivókkal ugyanis kár erről a pontról vitatkozni), az megérti, hogy Krisztus előre látta Egyházának kifejlődését, tehát ezt akarnia is kellett, különben nem jött volna az Egyház létre. Hogy pedig a zsidó vallásnak el kellett tűnnie a keresztény vallás előtt, ezt nemcsak a Krisztusra vonatkozó jövendölések, nemcsak Krisztus kijelentései, hanem az Ő apostolainak csallhatatlan tanítása is bizonyítja. Hogy pedig a zsidók miért nem fogadták be Krisztus tanítását, azt ne tölünk, hanem a zsidóktól kellene megkérdezni, de Krisztus szavai és az apostolok idevonatkozó tanításai erre eleendő magyarázatot adnak.

Végre ismétljük azt, hogy aki nem őszinte szívvel, nem az igazságot áhító lélekkel babrálja az Evangélium lapjait, hogy a saját gonoszságának valami leplet, va-

lamilyen kibuvót találjon, az a legnevetésesebb abszurdumokat fogja abból kihalászni. Az ilyenek megmagyarázhatatlan irtózással fordulnak el mindentől, ami lelküknek igaz megnyugvást, tökéletes boldogságot tudna nyújtani. Már pedig Aristoteles is azt tanította, hogy azokkal szemben, akik az alapigazságokat tagadják, nem szavakkal, hanem ütlegekkel kell eljárni. (*Contra negantes prima principia non est procedendum verbis, sed verberibus.*) Ezt tartsuk szem előtt, valahányszor egy konok vitatkozóval akad dolgunk.

A keresztény igazság ellenségei nem szűnnek meg ugyan arra törekedni, hogy lerántsák Jézust oltáráról s hogy megdöntsék birodalmát, de már közel kétezer év óta nevet Ő a tudomány és hatalom forralta összeesküvéseken és hány ellenségét tette már semmivé minden kísérletével egyetemben, hogy azok romjain alapítsa meg hatalmát! A negyedik században Julián, a hitehagyott, varázslókból és álbölcsekből álló udvara előtt megesküdött, hogy mihelyt végzett a perzsákkal, azonnal kiirtja a keresztény nevet. Győztesen haladt el az Euphrat partjain és barátjainak fényes diadalhíreket küldött. Ekkoriban találkozott Libanius, megbízottjainak egyike, az antiochiai utcán egy kereszténnyel és gunyosan, kárörvendőn kérdezte tőle: Mit csinál az ács fia? A keresztény így felelt: Épen egy koporsón dolgozik! Ez a hitehagyott Juliánnak a koporsója volt, aki, mikor legyőzetett, lándzsával átdöfött szívének vérével a káromlás között hánynya az ég felé: Győztél, Galileai!

Tizennégy évszázaddal később, amikor Voltaire, Pompadour és Tercin asszonyok egész állatkertjének védelmére számítva, örömmel dörzsölte kezeit, mondván: Most husz évig kevés dolga lesz Krisztusnak! — az ács fia ismét egy koporsón dolgozott, egy olyan koporsón, amely elég széles és bő volt az akkori rothadt társadalom istentelenségeinek befogadására, s erre a koporsóra az 1793-as évszám volt felírva!

Ismét később, mikor az új Caesar büszkesége és dicsősége mámorában Krisztusnak fölment helytartója, az Egyház főpásztora ellen merészelte kezét fölemelni, az

ács fia ismét egy koporsón dolgozott, azon a szűk és keskeny koporsón, amelynek Szent Ilona a neve.

Valamivel később, amikor az 1830 után diadalmaszkodó polgárság a dühtől megrészegedve rabolta ki a párisi érsek palotáját s a Szajrán uszó elefántesontkeresztet meglátva, pokoli örömeiben így kiáltott föl: Krisztus elköltözik! — az ács fia akkor ismét egy koporsón dolgozott, amelyben február 24-én kivitték a juliusi kormányt, a nép pedig diadallal hordta körül a királyi palotában talált keresztet.

Ne beszéljünk róla, hogy az ács fia most milyen koporsón dolgozik, csak azt ne feledjük el, hogy az ács fia 1900 év óta csak két dolgot művel: keresztel és temet... Miként a Kálvárián az igazság mérlegeként állt az Ő keresztje, az egyik latornak paradicsomot, a másiknak kárhozatot osztván: úgy jár Ő most is a nemzetek között, balján a gunyolódó istentelenek, jobbján az Őt áldó jók, s ezek mindnyájan a maguk dallamán ismétlik Julián felkiáltását: Gyóztél, Galileai!

Egy akol, egy pásztor.

»Megverem a pásztort és elszélednek a nyáj juhai« (Sz. Márk evangéliuma, 17. fej.) Ezt a módszert sugallja az ördög mindazoknak, akiket arra felhasznál, hogy neki itt a földön szolgálatokat tegyenek. Ezek azután a legképtelenebb hazudságokat terjesztik az igaz, a »tisztá« evangélium tanításának örve alatt. Színtelen undorodunk már, amikor ezek a hamis tanítók azt kezdik fecsegni, hogy nem kellenek a papok, mert azok sötétséget prédikálnak, nem kell a mise, mert az csak hókusz-pókusz; nem kell az Egyház sem, mert hiszen mindenki magának lehet a pásztora, tanítója, valamint az egész vallás is fölösleges, minthogy csak megokolatlan nyűgöt rak az ember nyakára. Mi, akik a jóságos Teremtőtől azt a nagy kegyelmet nyertük, hogy az Ő igaz Egyházában születtünk s annak tanításai által az élet helyes útján vezettetünk, nagyon jól tud-

juk, hogy ezekből a gonosz emberekből csak az erkölcs iránt való gyűlölet beszél, mert, ha az Egyház pl. a hatodik parancsolatot kitörölné, vagy a derüire-borura való elválást tanítaná, akkor még a kapukat is kidöntenék, úgy tódulnának befelé. De viszont azt is tudjuk, hogy a kutya hasztalan ugatja a holdvilágot, mert az mégsem fog megszaladni az égről. Nos, tehát ők is hiába acsarkodnak a kőszálra épített Egyház ellen, mert az soha sem fog az ő lármájuktól Jerikó falainak példájára összedülni; és, akik komolyan, becsülettel akarnak foglalkozni lelküknek a halál után következő sorával, azok csak az Egyház kebelén fogják lelkük nyugalma, békéjét megtalálni, s nem fognak az ő üres, lélektelen tanyáikban üdvösséget keresni. Mi tudjuk, hogy Isten teremtetten az embert, hogy a bünbeesés után Megváltót ígért ősszüleinknek, hogy Mózes és a próféták által kijelentette az igaz hitet és a követendő parancsokat, hogy az idők teljében leküldte szent Fiát, a mi Megváltónkat, aki ígérete szerint velünk van a világ végezetéig. Ez mind igazság, ezt mi mind bizonyítani tudjuk, tehát, aki az ellenkezőjét tanítja, az a sátánt szolgálja, az a mi lelkünk megrontója s az olyannal csak a legnagyobb óvatossággal érintkezzünk, mert ezek mind a lelki ragálynak bacillus-terjesztői. Ugy van!

Ami a kocszi kerék nélkül, az a vallás Egyház nélkül, miként a halhatatlan Bangha tanította. Ki vezetné a vallás ügyeit, ki őrködne a vallás tisztasága fölött, ha Egyház nem volna? Ezért mondá Krisztus Péternek: Te Péter, azaz kőszál vagy, s erre a kőszálra építem Egyházamat. (Sz. Máté evang. 16. fej.) Akinek az Egyház nem kell, annak Krisztus igazi tanítása sem kell, mert Ő mondotta apostolainak s azok személyében utódaiknak is: »Aki titeket hallgat, az engem hallgat, s aki titeket megvet, az engem vet meg, aki pedig engem vet meg, azt veti meg, aki engem küldött.« (Sz. Lukács evang. 10. fej.) Ebben az egy kijelentésben Krisztus Urunk bizonyosságot tesz az Ő isteni küldetéséről, az Egyház tévedhetetlenségéről és az Ő küldötteinek tanítói tekintélyéről. Azt is mondta ugyan Krisztus

Urunk, hogy az Isten országa bennünk van (Sz. Lukács evang. 17. fej.), de ezt nem lehet úgy elferdíteni, hogy minden emberben egy külön egyház van, s így az egyetemes Egyháznak nem volna jogosultsága. Ahol nincs Egyház, ott komoly vallásosság sincs, hanem csak paródiája, hamisítása a kereszténységnek. Aki egyház nélkül akar keresztény életet élni, az hasonló ahhoz az elmebeteghez, aki létrán akart fölmászni az égbe, vagy a másikhöz, aki víz nélkül akart Amerikába hajózni. Ugyanezért nem tarthatik Krisztus Egyházába bárki, aki egyszerűen krisztushívőnek mondja magát, mert hiszen akkor pl. már a kereszténység is fölösleges ceremónia lenne. A »katolikus« szó ugyan magyarul általánosat jelent, de ebből nem következik az, hogy bárki Krisztus hívének volna tekintendő, ha az Egyház törvényeit nem ismeri el, mivelhogy minden egyesületnek csak az lehet tagjai, aki annak szabályait ismeri és megtartja. Épen ezért, nem akárkinek, hanem csupán az egyetlen szent Péternek mondta Krisztus Urunk: »Legeltesd az én barmjaimat, legeltesd az én juhaimat!« (Sz. Máté evang. 16. fej. és sz. János evang. 21. fej.) Ugyanezért kötelező minden embert az Egyházban való megmaradásra a bűnbocsátás hatalmának kizárólagos bírása, amelyet Krisztus Urunk ezekkel a félremagyarázhatatlan szavakkal ruházott át apostolaira: »Akiknek bűneit megbocsátjátok, megbocsátatnak nekik, és, akiknek bűneit visszatartjátok, visszatartatnak nekik.« (Sz. János evang. 20. fej.) Mint-hogy pedig abszurdum föltételezni azt, hogy ilyen fontos felhatalmazás az apostolok halálával megszűnt volna, mikor vétkező emberek a világ végéig mindig lesznek: okvetlen szükséges volt, hogy ezt a külső hatalmat az apostolok az ő törvényes utódaikra is átszármaztathassák. Amint a történelemből tudjuk, a »püspök« (episkopos, felügyelő) címet az apostolok utódai kezdettől fogva használták, s a római püspök később fölvette a »pápa« címet, valamint az »Isten szolgáinak szolgálója« címet, ami azonban a lényegen, vagyis a bűnbocsátó hatalom jogos birtoklásán természetesen mit sem változtat. Így érfették ezt már kezdettől fogva a keresz-

tények és így tanította kezdettől fogva az Egyház; már pedig, ha ez a tanítás Krisztus rendelkezésének téves magyarázatából származna, akkor Krisztus bizonyára nem tűrte volna, hogy az Ő Egyháza ilyen sarkalatos tévedésbe essék, mikor kifejezetten és félremagyarázhatatlanul megígérte, hogy »velünk lesz a világ végezetéig«. (Sz. Máté evang. 28 fej.) Lehetetlen tehát elképzelni, hogy ilyen sarkalatos dolgokban a tévedést megengedné. Krisztus Urunk ezt is mondta sz. Péternek: »Reád bízom a mennyország kulcsait« (sz. Máté evang. 16. fej.), már pedig magára a sz. Péter hitére, ami tudvalevőleg egy elvont dolog, nem lehet kulcsokat, illetőleg az ezekkel jelképezett feloldozó hatalmat reábizni. Ennek a hatalomnak hitelességén és jogos birtoklásán mit sem változtat az, hogy az illető személy szintén gyarló ember, aki esetleg bűnökbe is esik, mert a tan, amelyet hirdetnek, mindennek dacára isteni marad és soha nem jut ellentétbe Krisztus tanításával vagy a Szentírással. Ha egyénileg hibáznak is, ez nem szünteti meg az általuk viselt hivatal és a krisztusi rendelés szentségét. »Mózes székén — mondá Üdvöztőnk — írástudók és farizeusok ültek; mindazt tehát, amit mondanak nektek, tartsátok meg; de a tetteik szerint ne cselekedjete.« (Sz. Máté evang. 23. fej.) Ezzel világosan meg van mondva, hogy a tan szent és megtartandó marad, ha mindjárt olyan méltatlanok hirdetik is, akik maguk esetleg éppen az ellenkezőjét cselekszik. Sok vallástalan ember azzal szokott takarózni, hogy ő csak azért nem jár templomba, mert a plébánosa ilyen meg olyan életű. Ezeknek a fül-lentőknek magyarázzuk meg, hogy az ítélet napján nem azt fogják tőlük kérdezni, hogy hogyan viselkedett a plébánosuk, hanem, hogy ők hogyan viselkedtek! Hogy akadnak méltatlanok is az oltár szolgálói között, ez még senkit sem menti föl az egész törvény megtartásának kötelezettsége alól, mert hiszen, ha tizenkettőt szedsz össze, már ött lesz közöttük egy Judás is; de, még ha tizenegy Judás lenne is, akkor is kötelesek vagyunk valamennyi parancsot hiven és pontosan megtartani. Az Ur Istennel nem lehet 50 százalékra

kiegyezni, nem lehet kiválogatni, hogy mely parancsokat óhajt valaki megtartani, mert »aki az egész törvényt megtartja, de egy ellen vét, valamennyiben vét-kes lett.« (Sz. Jakab levele 2. fej.) Itt nincs közép-ut, szint kell vallani! Az egymásnak ellentmondó tanítások, vélemények, rendszerek valamennyije nem lehet egyformán igaz; Krisztus és a sátán szolgálai között nem foglalhat el senki semleges álláspontot. Mi nem engedhetünk semmit, mert végső lehelletünkig ragaszkodunk Krisztus varratlan köntöséhez. A dogmákból nem lehet lealkudni, sem engedményt adni, mert akkor az Evangélium önkényes magyarázásának még ezerszer- több bolondgombáját kellene üdvösnek elfogadnunk.

*

Krisztus Urunk az Ő tanításának terjesztését, a Szentírásnak hiteles magyarázását az apostolokra és azok utódaira, vagyis az élő tanító Egyházára bízta, és ettől a tanító Egyháztól kell megtudnunk, hogy mit tartozunk hinni s hogy miként kell a Szentírást értelmezni. A hitnek és erkölcsnek nem lehet egyetlen forrása a Szentírás, mert egyrészt a Szentírás nem foglal mindent magában, amit Krisztus tanított s így egymagában nem is elegendő minden kétes kérdés eldöntésére, másrészt, mert Krisztus sehol sem mondta, hogy egyedül a Szentírásnak kell hinni, még kevésbbé azt, hogy a Szentírást bárki a saját gusztusa szerint magyarázhatja. Merő szofizma tehát, hogy csakis azt kell hinni, ami a Szentírásban van. A hit egyébként magában véve korántsem elegendő az üdvösségre; tehát ha valaki csupán hisz, de jót nem cselekszik, az el-kárhozik. Ezt nem mi mondjuk, hanem szent Jakab apostol mondja abban a levélben, amelyet ellenségeink »szalmalevélnék« szeretnek nevezni, mert nagyon fáj nekik a benne kifejezett morális igazság. Ezt mondja ugyanis az apostol ebben a levélben: »Mit használ, testvéreim, ha valaki azt mondja, hogy hite van, de cselekedetei nincsenek? Vajjon a hit üdvözíti őt?... A hit, ha cselekedetei nincsenek, önmagában holt.« (2. fej.) Azonban, anyagilag véve a dolgot, a pogány is

tehet jót és lehet istenfélő, sőt, vértanuja is a hitnek, de ezeket nem az ő téves hitük, hanem a becsülettel végzett jócselekedetek és jóhiszemű tévedésük teszi méltókká az örök jutalomra. Akik nem ismerik a vallási törvényt, azokat a vallási törvény lelkiismeretükben nem kötelezi, miként ezt szent Pál mondja: »Mindazok, akik a törvény alatt vétkeztek, elítéltetnek a törvény által.« (A rómaiakhoz írt levél, 2. fej.) Így tehát, mikor ő azt tanítja, hogy »mindent vizsgáljunk meg és azt tartsuk meg, ami jó« (a tesszalónikiakhoz írt I. levél 5. fej.), tulajdonképen azt követeli, tőlünk, hogy minden tanítást, véleményt, nézetet hasonlitsunk össze az Egyház törvényeivel és ami ezzel legtokéletebben egyezik, azt tartsuk meg, míg, ami eltér tőle, azt ne tartsuk jónak. Igenis, az Egyház törvénye az a tengely, amely körül forognia kell minden cselekvésünknek, mert, aki ettől a tengelytől elszakad, az hasonló lesz a lehulló csillagokhoz, amelyek nyomtalanul vesznek el a nagy mindenségben. Hogy pedig mi egyezik meg a Krisztus tanításaival, parancsaival s az Egyház ősi törvényeivel, ezt kizárólag az erre hivatott, törvényesen fölkent, az igaz hitben tanult egyházi férfiak vannak hivatva és jogosítva kijelenteni és magyarázni, nem pedig azok, akik magukat tolják föl a nép vezéreinek és saját szeszélyeik szerint tákolnak össze egy nekik testhezálló vallási rendszert.

Ahhoz, hogy megtudjuk, hogy a kereszténység igaz vallás-e, csupán arra a kérdésre kell megfelelnünk, hogy Krisztus Isten-e, vagy nem. Hogy Krisztus nem csupán valami csodálatos, kiváló, isteni ember volt, azt az Evangéliumból tudjuk, amelynek szövege szerint Krisztus több ízben Istennek vallotta magát, valamint a tanítványai is annak mondták. Ez az igazság a szent szöveg szerint annyira világos, hogy józan ésszel kétségbevonni lehetetlen. Minthogy pedig szintén lehetetlen föltevés az, hogy Krisztus Istennek hitte magát, noha nem volt az, vagy pedig, hogy Istennek vallotta magát, noha nem volt az: Krisztus Istenségét, nemcsak a próféták beteljesült jóvendölései, hanem az ő számos csodái, amelyeket szinte ezerszámba

szórt a Benne hívóknak, és az Ő dicsőséges feltámadása, amely hitüknek legfőbb alapja, minden "őszintén" hinni kész ember előtt a legfényesebben bizonyítja, tehát Krisztus Urunk Isten, s így az Ő tanításai és parancsai rendszeréből fölépült keresztény hit isteni eredetű. Krisztus, akiről a pogány világ jól tudta, hogy a lenézett zsidó népből származott és, hogy a szintén lenézett keresztthalált szenvedte el, az akkor ismert egész világtól olyan imádást erőszakolt ki magának, aminőt a babérövezte császárok még álmodni sem mertek. Ez adott szent Ágostonnak arra a dilemmára alkalmat, miszerint a pogány világ vagy az apostolok csodáinak láttára tért meg, s akkor a kereszténység isteni eredetű; vagy pedig anélkül tért meg, hogy ezeket a csodákat látta volna, de akkor a világnak ez a csodák nélkül való megtérése még nagyobb esoda, mint azok a csodák összevéve, amelyeket tagadni akarnak. Vegyük még hozzá, hogy az apostolok szegény halászberek voltak, és, hogy a Római Birodalom nagy bölcsével álltak szemben, valamint azt is, hogy egy keresztrefeszített embernek tanításáért ugyan miért tették volna kockára életüket, csak azért, hogy egy hazugsággal megtréfálják a világot...

*

»Credo in unam, sanetam, catholicam, et apostolicam Ecclesiam; hiszek az egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyházban.« Ez a négy ismertetőjele van a mi Egyházunknak, a Krisztus igaz Egyházának.

Az Egyháznak egynek kell lennie, mert ezt követeli a hit egysége, a hitvallás egysége és az Egyház testének egysége. Azt mondja szent Pál az efezusiakhoz írt levele 4. fejezetében: »Egy az Ur, egy a hit, egy a keresztség.« Krisztus Urunk ugyanis, amidőn szent Pétert az Egyház fejévé tette, világosan így szólt: »Te Péter, kőszál vagy, és erre a kőszálra épitem Egyházamat.« (Máté evang. 16. fej.) Ebbe a világos nyilatkozatba csak nagy kóklerséggel lehet belemagyarázni azt, hogy mindaz, aki krisztushívőnek adja ki magát, vagy új szektát gründol és egyházfőnek nevezi ki magát, szintén erre a kősziklára épít és krisztusi Egyházat

képzél. Krisztus Urunk szent János evangéliumában is egy akolról és egy pásztorról beszél (10. fej.), de egy szóval sem mondja, hogy majd fog jönni idő, amikor huszféle pásztor is lesz és mindegyik hitelesen magyarázza az Ő hagyatékát. Az olyan társulatot, amelynek ezerfelé ágazó véleménye van, s amelyben ezerféleképpen hirdetik ugyanazt és mindegyik azt mondja, hogy neki van igaza, de egy körömrre is le lehetne írni, amiben ezek a tanítók hamis tanaiknak mocsarában megegyeznek: nem lehet egynek, nem lehet igaznak, nem lehet az ember üdvösségét komolyan előmozdítónak nevezni. Ami folyton változik, ami folyton újabb elméleteket dob felszínre, amely az igazságok magyarázását bárkinek szabad prédául adja, az nem követelheti magának az egység számbolumát. Amint már említettük, legtöbbször az olyanok hangoztatják azt, hogy minden vallás egyformán jó, akik egyik vallást sem tartják és olyanok kiabálják, hogy nem szabad senkit a vallásában háborgatni, akik minden vallást csak agyrémnek, humbugnak, a másvilágról alkotott egyéni véleménynek tekintenek. Ezek szerint csak azért nem érdemes a felekezeti békét felborítani, mert hiszen egyik vallás sem képes a tantételeit bizonyítani, mindegyik vallás papjai csak ámitók, hát minek vesszünk össze olyan dolgokon, amik úgy sem léteznek! Ezek az urak mindenre azt szokták mondogatni, hogy »nem kívánja azt az Isten«; és bár az Istennel soha nem beszéltek, mégis szörnyű jól tudják, hogy mit nem kíván az Isten; azt azonban, hogy mit kíván, azt egyáltalán nem akarják tudni. Így azután mindig arra törek-szenek, hogy minél kevesebbet kapjon a jó Isten, mert hiszen semmit sem kíván; amit pedig az emberek, vagyis a papok tanítanak, azt úgy sem kell komolyan, vagy pláne szó szerint venni.

Az igazság csak egy lehet, és azt nem formálhatja bárki a saját kedvtelése szerint. És, ha valakinek nem adatott volna a mód arra, hogy az igazságot megismerje, megtanulja, akkor is fennáll reá nézve az a lelki kötelezettség, hogy tartozik a legtökéletesebbet követni. Nem lehet az igazságot és a szédelgést, nem lehet az

eredetit és a hamisítványt egyenlő értékűnek, egyképen elfogadhatónak mondani. Nem lehet azt hirdetni, hogy nem volt Krisztusra szükség, maradt volna meg a zsidó zsidónak, a pogány pogánynak. Az is esztelen beszéd, hogy mindenki maradjon meg a saját vallásában; ha ugyanis az a zsidó (bár ez igen ritkán esik meg) arról győződik meg, hogy a keresztény vallás az igaz vallás, akkor nem szabad őt visszalökni a zsidóságba azzal, hogy mindenki maradjon meg a saját vallásában. Ugyanez áll a pogányokra és másokra nézve is. Krisztus nem született, nem szenvedett hiába, hanem azért, hogy mindnyájunknak élete legyen és pedig Ő benne, hogy éljünk a szentségekkel, mert: »ha nem esszük az ember Fiának testét és nem isszuk az Ő véré, nem lesz élet bennünk.« (Sz. János evang. 6. feje.) Nemkülönben felette ravasz és hitvány az az ítélet, miszerint, aki katolizál, az nem jellemes ember. Ha valakinek az a meggyőződése, hogy ez a vallás az ősi, az eredeti, akkor miért követne el jellemtelenséget, ha hozzánk tér? Farizeusi hamiskodás az, hogy minden vallásban az egy Istent imádják s ezért mindegyikben egyformán maradhatunk, mert hiszen ennek az elméletnek alapján a Talmudot, Koránt, Budhát és Amerika vallási állatkertjét mind a kebelünkbe fogadhatnánk. Nem elegendő az, hogy valaki egy Istenről szavaljon, hanem igenis szükséges, hogy Isten parancsai szerint, a Krisztus tanításai szerint, az Általa alapított Egyház kebelében éljen. Ebből érthető, hogy egy állam vagy fejedelem — a közbéke érdekében — lehet toleráns, de a tanító Egyház soha; neki ugyanis az igazságot kell hirdetnie, ami csakis egy lehett, s ezért nevezzük a hitteikelyeket dogmáknak, vagyis parancsoknak, mert ezeket mindenki köteles hinni, különben önmagát közösíti ki az Egyház kebeléből. Aki azonban a vallást lelkiismeretesen megtartja, az nem fog azokra hallgatni, akik, bár ezerféleképen magyarázzák Krisztus tanítását, de az Egyház szidalmazásában bámulatos egyiséget és egyetértést tanusítanak; valamint nem fog azokra sem hallgatni, akik a maguk erkölcstelen életük megjavítása helyett a papok rágalmazásával iparkod-

nak lelkiismeretük szavát elcsitítani, hanem megmondja nekik azt a régi igazságot, amely így hangzik:

Jól megjegyezd azt a napot,

Melyen megbántod a papot!

Az Egyháznak második ismertetőjele az, hogy szent.

Krisztus Egyháza szent, és pedig mindenekelőtt azoknál az okoknál fogva, amelyek folytán életre hivatott isteni Alapítójától. Szent továbbá különösen azért, mert benne mindenkor virágzott az erényeknek és az evangéliumban foglalt tanácsoknak növelése. Szent nemkülönben azon oknál fogva is, mert a Krisztus Egyházában soha nem hiányozhatik az a kegyelem és képesség, amellyel célját elérje, illetőleg a Krisztes szándékát és célját betöltse. Minthogy ugyanis Krisztus Urunk megígérte, hogy velünk lesz a világ végezetéig, így szükségszerűleg következik, hogy az Egyházat mindenkor és mindenben az Ő szelleme igazgassa; minthogy pedig csak úgy lehetünk az Ő követői, ha az evangéliumi tanácsokat megfogadjuk, mert ebben áll az Ő tökéletes követése: az Egyházban mindig élnie kell a tökéletességre, az életszentségre való törekvésnek és e törekvés elérése lehetőségének. Szent továbbá Krisztus Egyháza azon számtalan csodánál fogva is, amelyeket a szentek nagy serege művelt; ezek a csodák messze tulszárnyalják a pogány papok mutatványait s az ördög segítségével végrehajtott varázslásait és, minthogy mindenkor az egy igaz Isten dicsőségére és Krisztus tanításának bizonyoságtételére műveltettek, ilyen csodatevő hatalommal semmi más társulat nem dicsekedhetik.

Készséggel megengedjük, hogy másutt is, például az oroszoknál stb., szintén találkoztak jámbor, példás életet élő emberek, akiket azok szentek hírében állóknak mondanak, de igazi szenteket, vagyis olyan férfiakat, és nőket, akik a hit, remény és szeretet erényeit hősiességekben gyakorolták és Krisztus rendelkezéseihez hívek maradtak, csak a mi Egyházunk tud felmutatni. Emlékezzünk csak vissza a bolsevizmus véres napjaira: csak a katolikus papok sorából voltak vértanúk, nálunk számszerint kilencen.

Egy volt miniszter nemrégiben azzal dicsekedett egy barátjának, hogy ők a szenteket en block elintézték. Olyan is az — felelt rá az illető, akár egy világháborubeli trafik; ki volt irva: »Dohány nincs.« »Szivar nincs.« »Cigaretta nincs.« »Magyar kir. dohánytőzsde.«

De térjünk vissza a komoly hangnemhez! Amint fentebb mondtuk, mi mindig arra törekedtünk, hogy minél többet és minél szebbet nyujtsunk az Ur Istennek. Mihelyt Nagy Konstantin császár jóvoltából szabad lett a keresztényeknek nyilvános istentiszteletet tartani, az Egyház munkába állította a keresztény művészet valamennyi ágát, hogy a szent szertartások a lehető legfényesebb pompával végeztesse. Ennek a történelmi ténynek bizonyítására ezernyi adattal rendelkezünk. Azonban nemcsak a pompában iparkodott az Egyház a Krisztus iránti szeretetét kimutatni, hanem az erényeknek, különösen az önmegtagadásnak gyakorlásában is, mert hiszen a kereszt hordozása által lehet az ember Krisztus követője. Így azután a Krisztus követésében való tökéletesedés, valamint a földi hiúságok megvetése tették szigorúvá a mi vallásunkat. Az a százszoros jutalom, amit Krisztus azoknak ígért, akik Ő érette a világ gyönyöreiről lemondanak (sz. Máté evang. 19. fej.), a léha, puha élet helyett a céltudatos, komoly, szigorú önmegtagadó életet tették a keresztények legfőbb ismertetőjévé. »Százszorosat fog kapni és örök élete leszen« — mondá Urunk. Ezek a szavak azok — így szól szent Bernát —, amelyek az egész világon az embereknek a világ megvetését és az önkéntes szegénységet sugallták; ezek a szavak azok, amelyek a kolostorokat megtöltik szerzetesekkel, a pusztákat remetéikkel. (A földi javak elhagyásáról szóló beszéd.) Ne gondolja azonban senki, hogy csak az lehet szent, aki zárdába vagy a pusztába vonul, valamint azt sem, hogy azok a templombúvó nénikék, akik akkor fordultak az ég urához, amikor a földi urak már nem fordultak feléjük, mind szentek lesznek. Nem; a templompadok törzspublikumát nem nagy százalékban fűti az önmegtagadás szelleme; de

azért azoknak sincs igazuk, akik az ő mindennapi munkájukat a legfőbb és egyedüli imádságnak mondják és egyébről tudni sem akarnak. Nem, nem ezekben áll az életszentség, hanem a hitnek, reménynek és szeretetnek hősiességében való gyakorlásában. Ezek az erények kölesönöztek Egyházunknak mindenkor oly hasonlíthatatlan fényt, hogy az élet tengerén hányódó emberiségnek soha ki nem hunyó világítótornya lett. Ez a valódi szentség juttatta annak a kiváltságnak birtokába, hogy minden tisztalelkű ember szereti és minden romlottlelkű gyűlöli. Ebben leli magyarázatát az a bizalom, amely testvéreinket a halálos ágyon eltölti. Oh, igen, akkor, amikor az ember részrehajlatlanul tud ítélni, amikor már nincs érdek, amelyre tekintettel kellene lenni, számos közönyös, istentagadó, eretnek, pogány siet az Egyház kebelére, mert tudja, érzi, hogy ez ad Istennek a legtöbbet, tehát ez várhat Tőle a legtöbb segítséget is. Ki látott azonban olyat, aki a halálos ágyon a mi vallásunkat elhagyta volna, mert máshol biztosítottabbnak érezte magát arra a nagy utra? Ebből megértjük, hogy a józan ész sugallta IV. Henriknek e szavakat: »Elhagyom a kényelmesebb utat és a biztosabbat választom.«

Krisztus Egyháza szent volt mindenkor, mert mindenkor híven ragaszkodott az első keresztények hitéhez és erkölcsiéhez, és szent marad a világ végezetéig, mert Krisztus is velünk lesz az utolsó ítélet napjáig. Azok, akik gonoszságukat az Egyház befekettítése árán akarják mentesíteni és ilyen rágalomból akarnak bünség életükhöz jogcímeket kovácsolni, hasztalan fecsegik, hogy a mi erkölcsünk megromlottak s ezért kell nekik elhuzódni tőlünk, mert hiszen ők és ősök sokkal nagyobb bűnökbe estek, mint amekkorákat reánk szeretnének kenni; ne akarjanak bennünket ördögöknek festeni, mikor ők sohasem voltak angyalok. Nem akarjuk mi a bűnt letagadni vagy szépíteni, de hangsúlyoznunk kell, hogy éppen ez a tény bizonyítja az Egyház isteni vezetését, hogy, bár egyes fiai nagy romlottságba estek, a Krisztus tanítása az Egyházban sértetlenül fennmaradt és még azon romlott korszakokban is tudott szen-

teket produkálni. Mi nem nyitottunk tág kaput az erkölcostelenségnek, nem hirdettünk földosztást, szabad rablást, nem tanítottuk azt, hogy a jócselekedetek fölöslegeseek. Elleneink rekedtségig kiabálják a testvéri szeretetet, de legott a gyűlölet hangjába csapnak át, mihelyt arról van szó, hogy mi nekünk igazságot szolgál-tassanak. És, ha megtörténtek volna is azok a bűnök, amelyekről már egész könyvtárakat füllentettek össze, nemde az lenne a keresztény szellemű eljárás, hogy az idősebb testvérnek békejobbot nyujtsanak? Mi a hagyományainkból még a kibékülés kedvéért sem engedhetünk, mert, mint alább kifejtjük, mindent pontosan a szent őseiktől vettünk át.

A katolizált Stolberg grófot egy kis német fejedelem egy fogadás alkalmával így aposztrofálta: »Nem szeretem azokat az embereket, akik a vallásukat változtatják!« »En sem, — felelt a gróf; — ha őseim nem változtatták volna, nekem sem kellett volna változtatnom.« Ne csodálkozzék tehát senki sem, ha valakinek a lelkét megihleti a régi hagyományok, az ősi szertartások művelése és elkezdni kutatni, vajjon így tartottak-e mindent hajdanában és így imádkoztak-e azok, akik még az apostolok közvetlen utódaitól sajátították el a kereszténységet.

Egyházunkat katolikusnak nevezzük, amely szó »általánosat« jelent, vagyis azt, hogy ez az Egyház minden helyre, minden népre és minden időkre kiterjed. Ez bizonyításra nem szorul; a földkerekség minden pontján bemutatják ugyanis az Ujszövetség örök áldozatát, és ugyanaz a Dominus vobiscum üdvözlí a hiveket Észak-Amerikában, Dél-Afrikában vagy Ausztráliában. Ezt a minden népre kiterjedő általánosságot jelképezte Pí-látus akaratlanul is, amikor a keresztfára az akkori világ minden nyelvén felírta: Názáreti Jézus, a zsidók királya. Ezt jelképezte a szent Péternek álmában az égből leereszkedő edény, amelyben épugy voltak mindenféle állatok, miként a Noé bárkájában. (Apostolok cselekedetei 10. fejj.) Ugyancsak erre mutat az a csoda, miszerint az apostolok az első pünkösdi napján a világ minden nyelvén szólottak a néphez. És valóban,

olyannak is kell a Krisztus Egyházának lennie, aminőnek az Ő országát a próféták megjövendölték, vagyis el kell terjednie az egész földön, hogy tanítson minden népeket és fönn kell állnia a világ végezetéig, hogy ő fogadja a világ végén újból eljövendő Krisztust.

Krisztus Egyháza jog szerint is katolikus, vagyis általános, mert birtokában van mindazon kellékeknek, amelyek őt minden népre való kiterjedésre alkalmassá teszik; az ő tanítását kivétel nélkül mindenhol és mindenkinek hirdetik és mindenkinek el is kell fogadnia, mert mindenkinek jogos igényeit tökéletesen kielégíti. Hittérítőit elküldi a pogányok, eretnekek és szakadárok népeihez és naponta sokkal több új hívőt fogad be kebelébe, mint amennyien elpártolnak tőle. Tanítása minden társadalmi rendbe behatol és a legszegényebb népréteget is épügy szeretettel öleli keblére, mint ahogy a gazdagok, hatalmasok és tudósok fejét Krisztus igájába hajtja.

A mi Egyházunk végre apostoli, még pedig nemcsak eredeténél fogva, hanem annál a hivatalnál fogva is, amelyet betölt a földön. Miként az Oszövetség papjai utódlásukat illetőleg fölavatásukat egészen Áronig föl tudták vezetni, úgy a katolikus Egyház papjai, illetőleg püspökei is mindnyájan föl tudják vezetni föl-szentelésüket, illetőleg a papi hatalom utódlását egészen az apostolokig. Ez olyan történelmi tény, amelyet csak a legnagyobb rosszhiszeműséggel lehet kétségbe vonni s amelynek tagadása épolyan abszurdum, mintha valaki pl. a rómaiak vagy görögök egész történelmét meghazudtolni akarná. A támadások nem is erről az oldalról szoktak bennünket érni; ellenségeink inkább azzal szeretnének bennünket rágalmazni, hogy a katolikus Egyház eltért az apostolok tanításától, fényüzési, nagyvárosi mániába esett és nagyon sok olyan szertartást vezetett be, amelyek az apostoli idők hagyományaival és szellemével ellenkeznek.

A fényezés vádjáról már fentebb is szóltunk; kiemeltük, hogy mi igenis arra törekszünk, hogy minél többet, minél szebbet nyujtsunk a jó Istennek, miként Ábel is nyájának legjavát áldozta az Urnak. Ha ugyanis

a saját hajlékunkat is folyton ékesítjük, miért legyen az Isten háza csupasz és rideg? Hogy a pompa kifejtése az istentiszteletnél az apostoli egyszerűség szellemével ellenkezze, ezt az abszurdumot semmivel sem lehet bizonyítani; megengedjük ugyanis, hogy az apostolok idejében és a keresztényeket üldöző római császárok alatt, amikor katakombákban, temetőekben és egyéb rejtékhelyeken miséztek a papok, senkinek sem állt módjában, hogy díszeket vigyen oda vagy művészi ének-kart szervezzon, azonban hangsúlyozottan hivatkozunk a rendelkezésre álló adatok tömegére, amelyek mind azt bizonyítják, hogy, mihielyt az Egyház szabadságot nyert, egymásután épültek a fényes bazilikák és a szent zsolozsma is tökéletes formát nyert. Letagadhatatlan tény, hogy első Szilveszter pápa, aki 314-től 335-ig uralkodott, szentelte föl a lateráni bazilikát a császár palotájában. Már pedig minden józaneszű embernek be kell látnia, hogy pl. 320-ban csak tökéletesebben ismerték az apostoli hagyományokat és rendelkezéseket, mint pl. 1520-ban! Ezenkívül még egész kötetre menő példát lehetne felsorolni annak a ténynek bizonyítására, miszerint a szent misénél már akkoriban bizonyos pompát fejtettek ki. A görögszertartásu misének mai formáját még nagy szent Bazil és Aranyszájú szent János szerkesztették, akik közül az első 379-ben, a második 407-ben halt meg. Ezt a miseszöveget a görögök ősi eredetiségében époly híven megőrizték, akár a zsidók az ószövetségi Szentírást, amelynek hitelességét csak holmi üresfejük merészelik tagadni. Ez a görög miseszöveg, ha kivágjuk belőle az ekteniákat, igen szépen megegyez a latin szöveggel, mert hiszen a két egyház ugyanezen anyának két emlőjén táplált édesgyermeke. A szerzetesi zsolozsmát (*Breviarium Monasticum*) még szent Benedek szerkesztette, aki 443-ban halt meg, s már az ő művén, ill. beosztásán is meglátszik, hogy a görög Psalmodiát vette alapul, amelybe nemcsak Aranyszájú szent János, hanem több más régi szent atya és hymnografus is irt gyönyörű kánonokat. Ugy ezek a kánonok, valamint a görög vesperák Dogmatikonjai fényesen bizonyítják az egész Mariológiát, va-

lamint mindazt a tanítást, amelynek ősi eredetét évszázadokkal később le akarták tagadni. Csak olvasni kell ezeket és mindjárt meggyőződünk, hogy mi nem vagyunk újak, mert így imádkoztak már a mi őseink is. A Sursum corda (Ano schomen tas kardias) már szent Cyprián ajkáról hangzott el, aki 258-ban szenvedett vértanuhalált.

Egész könyvet kellene adnunk azokról a bizonyítékokról, amelyeket a szent szertartásokra vonatkozólag a római katakombák városa tár az ember szeme elé. Azokról az emlékekről világosan le lehet olvasni az első keresztények szertartásait és azoknak egyes szövegrészeit. Érdeemes volna a tagadási kórban szenvedő áltudósoknak ezeket az emlékeket beható tanulmány tárgyává tenni. Lapidés loquuntur, a kövek beszélnek. Ezeket a kézzelfogható bizonyítékokat valóban csak sátáni mentalitással lehet letagadni.

Azt is szemünkre szokták vetni, hogy mi nagyon sokat imádkozunk. Hát van is miért és kikért. Nem hiába int az apostol: »Szünet nélkül imádkozzatok!« (A tesszalónikiakhoz írt levél 5. feje.) Az első keresztények sokkal többet imádkoztak; a szent zsoltármát már a negyedik században végezték; a mai zsoltármát azért nevezték el breviáriumnak, azaz rövid-foglalatnak, mert a zsoltárokat csak egy hét alatt mondják el, míg a régiek mind a 150 zsoltárt naponta elimádkozták. Jól tudjuk, rengeteg sok ember van, akik fölkelnek és lefekszenek minden imádság nélkül, akár az állatok, s talán egész esztendőben nem imádkoznak öt percig, azt is sehogy, de egyre hangoztatják, hogy így is jól meg lehet élni és jó kereszténynek lenni; hát azt elhiszük, hogy valahogyan megélnek, de hogyan fognak meghalni?... Mert az Ur Istennek nem lehet ám port hinteni a szemébe.

Szintugy a legrégibb időkre lehet a Boldogságos Szűz tiszteletét is visszavezetni. Az »Oltalmazó alá futunk«, »A te születésed oh Szűz«, »Csodálatos titok« kezdetű antiphonák illetőleg troparionok a görög zsoltármának is legrégibb énekei közé tartoznak. Gondoljunk csak szent Bernát szavaira: »Vedd el Máriát, ezt

a tenger csillagát, és mi marad meg: csak sűrű sötétség és a mindent borító köd.» (Magyarázat a »Küldeték az angyal«-hoz.) Jól tudja a sátán, hogy milyen nagy hatalma van a Szentséges Szűznek, az Isten Szülőanyjának, azért feszíti meg minden erejét, csakhogy elszakítsa tőle az embereket. Mi is tudjuk azonban, amit szent Bernát imába foglalt és ami szintén ugyanazokkal a szavakkal az ósrégi görög zsolozsmában is mondatik, hogy Máriát még senki sem kérte hiába segítségért, s ezért drága kincsnek valljuk az ő tiszteletét.

*

A fentiekben szóltunk Krisztus Egyházának négy ismertetőjeléről; most pedig szólunk az igazi keresztények ismertetőjeléről. Ugyan mi lehet ez?... Egy szóval ki lehet fejezni; ez az egy szó: a szeretet. »Arról ismernék meg benneteket az emberek, ha szeretettel lesztek egymáshoz« — mondá Üdvözítőnk. (Sz. János evang. 13. fej.) Ezt az egy ismertetőjelet hagyta nekünk, mintha azt akarta volna ezzel mondani, hogy, akiben ez az ismertetőjel hiányzik, az nem igazi hive. »Nézzétek, hogy szeretik egymást« — ezt mondták a pogányok is az első keresztényekre, és ez a krisztusi szeretet vonzotta bámulatos erővel az Egyház kebelére a rómaiak ezreit, akik tudták, hogy a kereszténység fölvevéseért kinhalál jár. Nagy dolog a szeretet. Maga szent Pál is így szól róla: »Szóljak bár az angyalok nyelvén, ha szeretetem nincsen, olyanná lettem, mint a zengő érc, vagy a pengő cimbalom: és legyen bár prófétáló tehetségem és ismerjem bár mind a titkokat és minden tudományt és legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezzem, ha szeretetem nincsen, semmi sem vagyok; és osszam bár el egész vagyonomat a szegények táplálására és adjam bár át testemet, úgy hogy elégjek: ha szeretetem nincsen, semmit sem használ nekem.« (A korinthusiakhoz írt I. levél 13. fej.) Sokat lehet gondolkozni az apostol e szavai fölött; vannak ugyanis, akik azért tartják magukat elsőrendű keresztényeknek, mert kenetteljes szavakkal tudnak a szent dolgokról beszélni; ezek az ékesen zengő

cimbalmok; vannak, akik nagy tökélyre tesznek szert a szent tudományokban is, de szelidséggel vagy pláne alázatossággal nem igen rendelkeznek: ezek is semmik; vannak továbbá, még pedig rengeteg sokan, akiknek nevét minden jótékonyági akciónál olvasnunk kell, de csak azért szerepelnek a felebaráti szeretet műkedvelőiként, hogy a nevük forgalomba jöjjön: ezek sem használnak vele a lelküknek. Nehezünkre esik kimon-dani, de ez az igazság, hogy azért nem tudunk mi anynyi lelket vonzani Krisztus Egyházába, mint amennyit az őskeresztények tudtak, mert nincs bennünk igazi szeretet. Némelyek nem is gondolnak arra, hogy, ha egy testvérükkel szemben gőgös, rideg, elutasító viselkedést tanusítanak, ezzel annyi lelket idegenítenek el a Krisztus Egyházától! Azok a szerencsétlenek ugyanis elkeseredésükben sokak előtt így panaszkodnak: Hát ez a keresztény szellem? hát akkor nem kérek belőle, inkább a zsidókhoz megyek! Nagy hiba az nálunk, hogy sokszor olyanoknak engedik meg, hogy első helyekre tolatodjanak és vagyonuk vagy farizeusi jótékonykodásuk révén kitüntetett perszónák legyenek, akikben sem szeretet, sem szelidség, sem alázatosság nincsen. Mikor ilyen fonák szerepléseket látunk, szinte rémülten kérdezzük, hogy valóban a Krisztusnak akar-nak ezzel szolgálni, vagy csupán egy hitvány paródiát játszanak...

Krisztus Urunk azt mondta: »Tanuljatok tőlem, mert én szelid vagyok és alázatos szívű.« De hát van ezekben szelidség vagy alázatosság? Szent Bernát azt tanítja, hogy alázatosság nélkül még a Mária szüzesége sem tetszett volna Istennek. (A fenti Homiliában.) Szent Jeromos mondja, hogy az igazi alázatost a türelmesség mutatja meg. (27. levél.) De hát van bennünk türelmesség? És azután csodálkozunk, hogy ennyi fonáksággal, ennyi mesterkéeltséggel és a valódi szelidségnek ennyi kiforgatásával nem tudjuk ugyanazokat az eredményeket elérni, ugyanazokat a lelki gyümölcsöket produkálni és az Egektől ugyanazokat az áldásokat elnyerni, amikre csak a valódi, tiszta, őszinte keresztény szeretete érdemes?

Jó bencés professzorom magyarázta hajdanában, hogy a civilizálódó négerek kabátot, nadrágot, mel-lényt, bokavédőt, plasztront, gallért és nyakkendőt öl-tenek magukra, de egyebet nem, mert csak azt utá-nozzák, amit látni tudnak a fehérek öltözetéből. Az-óta sokszor gondoltam jó tanáromra, valahányszor olyan keresztényt láttam, aki mesterileg tartotta meg a külső-ségeket, de szeretetet nem lehetett nála tapasztalni. Nemrégén mondotta egy jeles szónokunk, hogy a krisztusi erkölcostant nem az imádságok számával kell mér-ni; félek — ugymond — az olyanoktól, akik a temp-lomban angyalok, de otthon valóságos ördögök... Nyu-gódt lelkiismerettel mondhatjuk, hogy az ilyen »an-gyaloknak« furcsaságokban bővelkedő »ájtatossága« sok habozó, gyöngé lelkét riaszt el attól, hogy komoly, bensőséges vallási életet kezdjen. Figyeljük meg csak templomaink közönségét! Ha bemegyünk egy templom-ba, először a szenteltvizeztartó-csőszök csoportján kell áttornáznunk magunkat. Ezek ugyanis a világért sem men-nének előbbre, mert ájtatosaknak sem akarnak látszani, de viszont azzal is el szeretnek dicsekedni, hogy ők a templomban voltak. Ha egy padban akarunk helyet fog-lalni, a szélén ülők nem adják át helyüket, vagyis nem mennek odább, hanem összébb huzódnak, eset-leg fölállnak, mint a moziban szoktak, s az ember kénytelen a térdeplőn bemászni a pad közepére. Et-től persze sáros lesz a térdeplő, de az nem baj, mert azok a mozilátogatók ugysem szoktak letérdelni; ez már nem divat. Megismerkedünk ezután az ácsorgók szek-tájával, akik egyszerre három misét is hallgatnak, min-den evangéliumra fölállnak, de a csöngetést már nem hallják meg. Vannak azonban olyanok is, akik egy-általában nem állnak föl az evangéliumra, vagy ha hosszunak találják, akkor a közepén leülnek. Hol jár-tak ezek iskolába? Milyen neveletlen szülők gyermekei lehetnek? Mikor ilyen illetlen »hiveket« látunk, eszünk-be jut a megboldogult Lollok Lénárd, a bazilika plé-bánosa, aki kinyomatta a templomi illemszabályokat és szétosztatta a hivek között. Volt is ott olyan pél-dás rend, aminő igen kevés helyen található. Bizony,

nem ártana mostan sem olyan templomi liktorokat szervezni, akik a fecsegőket és urfelmutatás alatt »szakásból« álldogálókat illendő viselkedésre figyelmeztetnék. Ezeket a liktorokat a sokféle ájtatos társulatok tagjaiból kellene megszervezni, mivel, aki igazán szereti Istenét, az nem nézheti, hogy nevetlen viselkedéssel napról-napra sértegetssék. Próbálnának ilyet egy halandó földi királlyal szemben elkövetni!... Eszembe jut, hogy theologus koromban vakációra utazván, egy zsidó kereskedővel kerültem egy szakaszba, s az egyszer csak ezt a kérdést intézte hozzám: »Csakugyan hiszik önök, hogy az oltárjukon abban a házikóban az Istenség lakik?« Azt feleltem neki, hogy igen. Erre ő így replikázott: »Nem gondolnám, hogy önök azt hiszik; mert, ha hinnék, akkor csuszva-mászva kellene önöknek abba a templomba bemenniök, én pedig a mult héten voltam önöknél egy esküvőn, és ott olyan zibvásár volt, akár az Ujvásár-téren!« Annak a kereskedőnek, sajnos, igaza volt; csakhogy nálunk fődolog az, hogy valami jelvény fityegjen az ember mellén, a többivel minek törődne, mikor őt ugyis páhollyal várják a mennyországban!

Tanulságok.

Quidquid agis, prudenter agas et respice finem; bármit cselekszel, okosan cselekedd és tekintsd a végét, — mondja a klasszikus közmondás. Boldog az ember, ha visszanez a mára az öntudat nyájás sugára, — zengi egy régi költőnk. Életünk minden órájának le kell szakasztani virágát és úgy kell gazdálkodnunk életünk napjaival, mintha már csak kevés állna rendelkezésünkre. Most tedd meg azt, amiről a halál órájában azt szeretnéd, ha megcselekedted volna, — így int egy bölc.

Elmulnak az évek, és mi a boldog álmok egykor virágzó, de korán hervadásnak indult ligetében egyedül maradván merengünk a mult emlékein, amelyek

futócsillagként röppentek el és jaj, de nagyon szeretnők, ha akkor mindent másképp rendeztünk volna, amikor még mienk volt az ifjúság, az élet!... Milyen boldog megnyugvás tölti el annak a lelkét, aki öregségében is egy imádságos könyvet szorongat a kezében és azt mondhatja róla: én már kora ifjúságom óta naponta ebből a könyvből imádkoztam...

Van nekünk egy régi szép egyházi énekünk az Ol-táriszentségről, amely így szól:

Mit óhajtasz, bűnös ember, oly bus lélekkel?

Mit keseregsz epedezve könnyes szemekkel?

Mintha nem volna neked gondviselő Istened

S nem szemlélné az egekből szenvedésedet?

Igen, az emberiség szenved, a legtöbb ember, ha nem árulja is el, eped, kesereg, de lelkének nyugtát egy hosszú életen át nem tudja fellelni. Mert hosszú ez az élet annak, aki szenved, és csak akkor látjuk igazán rövidnek, amikor a végéhez érünk.

Ki tudja megszámlálni azoknak az igazi és áltudósoknak seregét, akik a társadalmi bajok gyógyításával, az emberi sorsok megjavításával foglalkoztak! Pedig hát mi az igazság? Hol van ezekre a bajokra igazi, kipróbált orvosság? Nem az olyanoknál, akikről azt mondja szent Bernát, hogy mindig tanulnak, de soha nem jutnak el az igazság tudományához, hanem magánál a világ Megváltójánál.

Hányan mennék el a pesti Bazilika előtt; hányan olvassák el azt a nagy, fontos és jelentőségű fölíratot: »Ego sum via, veritas et vita« — és soha sem gondolkoznak róla... Hová vezet ez az út? Mit mond az igazság? Melyik az igazi élet? Mi az orvosság az élet bajaira?

Mennyit küzdenek az emberek, mennyit fáradnak, nélkülöznek, áldoznak, sőt, sokszor még vétkeznek is, hogy boldog életet, vagy legalább nyugodt életet biztosítsanak maguknak, de ezt a felíratot nem akarják tanulmány tárgyává tenni. Orvosságot kerestek az élet bajaira? Ugyan, nyissátok fel szent Máté evangéliumának hatodik fejezetét s olvassátok, mit mond Krisztus Urunk: »Ne aggódjatok éltetekről, hogy mit egyetek,

se testetekről, hogy mibe öltözzetek. Nem több-e az élet az edelnél és a test az öltözetnél? Nézzétek az ég madarait: sem nem vetnek, sem nem aratnak, sem csűrökbe nem gyűjtenek és a ti mennyei Atyátok táplálja őket. Nem értek-e ti többet azoknál? Ki adhat pedig közületek gondjai nagyságához egy könyöknyit? És a ruházatról mit aggódtok? Nézzétek meg a mezők liliomait, mint növekednek, nem dolgoznak és nem fonnak; pedig mondom nektek, hogy Salamon minden dicsőségében nem volt úgy öltözve, mint egy ezek közül. Ha pedig a mezei füvet, amely ma van és holnap a kementébe vetik, az Isten így ruházza, mennyivel inkább titeket, kicsinyhitűeket? Ne aggódjatok tehát mondván: Mit eszünk vagy mit iszunk vagy mivel ruházkodunk, mert mindezt a pogányok keresik. Hiszen tudja a ti Atyátok, hogy mindezekre szükségtek van. Keressétek azért először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind hozzáadnak nektek.«

Azonban ki az az ember, aki nem kapva kapna azon a módszeren, mesterségen vagy találmányon, melynek segítségével így egy csapásra meg lehetne szabadulni az élet gondjaitól és biztosítani lehetne az aggodalmak nélküli megélhetést? «Ki az az ember, aki életet akar és szeret jó napokat látni?» — mondja a zsoltaáros. (33. zsolts.) Ime, keressétek az Isten országát és az ő igazságát és minden szükséges dolog megadatik nektek. Hát hogyan kell keresni az Isten országát és az ő igazságát? »Adjátok meg Istennek, ami az Istené!« — mondá Üdvözítőnk. A vallásosság, miként fentebb mondtuk, nem egyéb, mint igazságosság az Isten iránt. Mit követel ez az igazságosság? Ne menjünk messzire, ne emelkedjünk most a magasabb tökéletesség fejtegetéséig, hanem elégedjünk meg annak a követelménynek megállapításával, hogy: ne vétkezzünk. Sokan vannak, akik elfelejtették már, hogy mik is azok a főbűnök. A kevélységről fentebb szoltunk: A fősvénységet ugyyszólván lépten-nyomon tapasztaljuk, valahányszor olyan módon kellene valakinek adakoznia, hogy ne lássa a balkeze, amit a jobbkeze a szegénynek nyújt. A bujaság ma már a társadalom minden réte-

gében polgárjogot nyert, amit a válások rémesen emelkedő diagrammja letagadhatatlanul bizonyít. A fiatalság ma már csak dzsesszre szeret táncolni, nem azért, mintha annak szemétdomb-költészetéért rajongana, hanem, mert azt az erkölestelen táncot csak dzsesszre lehet járni. Az irigység rengeteg sok ember szívét rontotta meg, s ez az oka annak, hogy a testvéri szeretet annyira megfogyatkozott bennünk, s arról lehet megismerni bennünket, hogy a legkisebb sikerért is képesek vagyunk egymás szemét kikaparni. Nem is vesszük észre, hogy a has szeretete mennyire hátráltat bennünket a tökéletesedés útján; annyira megszoktuk már, hogy, ha nem tudunk dőzsölni, lakomázni, akkor már boldogtalanoknak érezzük magunkat, holott szent Ágoston is azt tanítja, hogy az ételhez épügy nyuljunk, mintha orvosságot akarnánk bevenni; ha ezt a bölcs tanácsot szem előtt tartanánk, nagyon sok gondtól és aggodalomtól kimélhetnénk meg magunkat. A harag is sokszor határos a gyilkossággal; ha ugyanis valakit tönkreteszünk, ha a jó hírnevét megrontjuk, ha gonosz bánásmóddal az életét megkeserítjük, vétkezünk az ötödik parancs ellen. Ami pedig a bűnös restséget illeti, annak köszönhetjük, hogy más közületek sokkal több sikert és eredményt tudnak elérni, mint mi, akik mindig másoktól várjuk a munkát, akik szenzációsan élnetetlenek vagyunk és csak a sült galamb várásának kényelmes álláspontjára helyezkedünk.

Ha tehát az Isten országát szándékozunk keresni, akkor legelőször is legalább a hét főbünt küszöböljük ki, különben nem Krisztus követői, hanem csak képmutatók leszünk.

»Fiam, add nekem a te szivedet!« — így szól az Ur (Példabeszédek 13. fej.), mert, miként nem az megy be a mennyek országába, aki csak azt mondja: Uram, Uram, hanem, aki a parancsokat megtartja; nem az követi Krisztust, aki a fórumon szaval vagy aki mindenütt szerepel, hanem, aki Istennek adja a szívét, aki szelíd és alázatos, aki türelmes és emberszerető.

Ezek az igazságok nem változnak, amíg egy keresztény lesz ezen a világon, mert, miként az apostol mondja: »Jézus Krisztus tegnap és ma.« (A zsidókhoz írt levél 13. fej.) »Az én ígéim el nem mulnak« — mondá Krisztus Urunk. (Sz. Lukács evang. 21. fej.) »Az Ur igazsága mindörökre megmarad.« — mondja a zsoltáros. (116. zsolt.)

A kilencvenes években történt Olaszország egy kisebb városában ez az eset. Egy szociáldemokrata apa feleségének kis fia született, s a vallástalan apa hasonlószerű komájával a koresmában úgy határozott, hogy a kisdedet ők fogják borral megkeresztelni. Az újszülött testvére borzadva hallgatta otthon, amikor apja ezt a tervet elbeszélte. Másnap elment a redemptoristák templomába és buzgón imádkozott, hogy Isten akadályozza meg azt a szégyenletes dolgot. Egy fiatal redemptorista lépett a szószékre és lendületes szavakkal magyarázta, hogy mindnyájunknak kötelessége az Isten dicsőségére valami áldozatot hozni, ha mindjárt terhes vagy kellemetlenséggel járó dolog is az. A leány megértette és határozott; szenteltvizet vett magához. Hazament és leste az alkalmat, hogy a kisdedet kivihesse a szobából. Délben a társaság ebédhez ült, miután a férfiak már előre jól beboroztak. Ekkor a leány fölkapta a pólyásbabát, kifutott vele az udvarra, kivette zsebéből a szenteltvizes üveget és ráöntvén a kisded fejére, hangosan mondotta: Io ti batizzo nel nome del Padre e del Figlio e dello Spirito Santo.« Az asztalnál ülő szocialista társaságot előbb megdöbbenés, majd a harag szállta meg, majd az ittas, böszült apa fölkapta a puskáját és a leányra sütötte. A golyó talált, és a hősrlelkű leány holtan zuhant rá az ujonnan keresztelt kisdedre. Így szállt föl egyszerre két ártatlan lélek az egek Urához.

Ebből a példából sokat tanulhatunk; de különösen azt, hogy az igazi szeretet áldozatot kíván. »Ne szeressünk szóval, se nyelvvvel, hanem cselekedettel és

igazsággal» — mondja szent János apostol. (I. levél 3. fej.)

Kötelességünk tehát mindenekelőtt az igazságnak, a keresztény igazságnak terjesztése. Alkalmazzunk egy szent »hólabda-rendszert« és iparkodjunk az igazságot az édes Üdvözítő iránti őszinte, benső szeretetből minél több emberrel megismertetni. Az igazság ismerete egy nagy kincs, amelynek mi szerencsés letéteményesei lettünk és amelynek hűséges kezeléséről egykor számot adunk, amikor az örök Biró hozzánk is így fog szólni: Adj számot sáfarkodásokról! Enlékezzünk csak reá, hogy néhány évvel ezelőtt hogy elárasztották templomaink padjait némely meghibbant eszü emberek egy zug-imádsággal, amelynek végén az állt, hogy aki nem írja le kilenceszer, azt különféle csapások érik. Menynyivel többre mennénk mi, ha a keresztény igazságnak buzgalommal kilenc-kilenc hivat szereznénk! A sötétség fiai ugyan sokkal okosabbak a világosság fiainál, amint Üdvözítőnk mondotta, de azért egy kis áldozattal pl. az ebben a könyvben olvasott igazságokat is terjeszthetnénk, ha a restség nem uralkodna rajtunk... Kézzől-kézre kell adni az igazságot terjesztő nyomtatványokat, mert hiszen ellenfeleink is ilyen módon, de persze szorgalmasabban, terjesztik az ő maszlagjaikat. Mint a riadóval, úgy kell felráznia tespedő, tunya lelkeket és a fülükbe kiáltani, hogy az ő jövődő sorsukról, örök üdvösségükéről van szó! Nem az a fontos, hogy hány egyesületnek vagyunk tagjai, hanem, hogy hány lelket tudunk megmenteni. Ha mindenki csak egy lelket tud megmenteni, vagy egy lélekben fölkelteni azt az első derengést, hogy talán mégis van más világ és talán mégis jó lenne a halál utáni dolgokkal komolyan foglalkozni: az már érdemet szerzett az Ur előtt magának. Ezzel mutatjuk meg, hogy szeretjük Istent, ha minél több lelket vezetünk Hozzá, ha minél több lélekben ébresztjük föl a vágyat az el nem muló javak iránt.

És, ha ebben a szent munkában, az igazság terjesztésében töltjük el életünket, akkor Krisztus munkatársai leszünk, akkor Ő boldog öregséget fog nekünk adni, és, ha majd elközelget az az óra, amikor be kell hunyni szemeinket, hogy lelki szemeink fölnyiljanak az örök dicsőség látására: akkor, miként Nagy Sándor megérezte Boldog Arábia közelségét a feléje áramló kellemes fűszerillatból, úgy mi is megérezzük a mennyei illatot, amely után a szentek milliói futottak. Adja Isten! Ugy legyen!

O. A. M. D. G.



